

Hoofstuk 5

Oorsig van die navorsing, Metaperspektief, Gevolgtrekkings en Aanbevelings

5.1 INLEIDING

Die doel van my studie is verklaar as tweeledig. Eerstens is ten doel gestel om die invloed van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate tydens opvoedkundige-sielkundige assesserings by **adolessente** te ondersoek, en tweedens om die invloed van **kultuur** op sodanige assesseringsituasie na te speur. My studie was gerig deur die volgende primêre navorsingvraag:

Hoe beïnvloed die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate, response by adolessente in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies?

Ten einde die primêre navorsingsvraag te kon beantwoord, is die volgende sub-navorsingsvrae deurskou:

- Watter bydrae, indien enige, kan 'n dinamiese invragingstegniek by die gebruik van projeksieplate lewer om ryker en meer projeksies by adolessente in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies te ontlok?
- Watter beleving het adolessente in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies van die gebruik van die Murray-metode *versus* die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging, tydens assessering met projeksies?
- Hoe beïnvloed kultuur, al dan nie, die dinamiese projeksie-assesseringsproses en betekenis van response by adolessente?

In hoofstuk 4 is die resultate en tentatiewe bevindings, per gevallestudie, aangebied. In hierdie hoofstuk volg 'n opsomming van hoofstukke 1 tot 3 (5.2), wat ek opvolg in 5.3 met 'n metaskou op my navorsing, maar individuele gevalle word nie verder in diepte bespreek nie aangesien dit reeds in hoofstuk 4 gedoen is. Die metaskou sluit 'n deurskouing van die moontlike waarde van my navorsing in, wat ek aanbied voor die beantwoording van my navorsingsvrae, sodat reflektering oor die moontlike waarde van my navorsing al dan nie in samehang met die navorsingsvrae se deurskouing, kan plaasvind. Na die metaskou gaan ek poog om my navorsingsvrae te beantwoord (5.4). Ten slotte sal ek aanbevelings met betrekking tot verdere navorsing maak (5.5).

5.2 OORSIG OOR DIE VOORAFGAANDE HOOFSTUKKE

Hoofstuk 1 het gefokus op my area van ondersoek en die rasionaal daaragter, naamlik die eise wat etiese projeksie-assessering stel aan sielkundiges binne die Suid-Afrikaanse opset, saam met dissonanse wat ekself beleef het ten opsigte van projeksie-assessering. Die appèl tot handhawing van 'n hoë assesseringsetos in die geval van kruiskulturele intervensies en navorsing is erken en debatte en uitdagings wat in die literatuur na vore getree het ten opsigte van assessering in die breë, projeksie-assessering, kultuur en vraagstukke in sielkundige praktyk is uitgelig.

My studie het vertrek vanuit sekere aannames, waarvan sommige verifieer is vanuit die navorsingsresultate en bevindings. Die aanname dat adolessente vanuit verskillende kulturele kontekste verskillend mag repondeer op die standaard Murray-vraag, en/of die dinamiese assesseringstegniek van invraging wat gebruik is in 'n poging om projeksiepotensiaal te verhoog, asook op die projeksieplate *per se*, en dat hul 'stories' en personale betekenis beïnvloed mag word deur onder andere hul kulturele herkoms, is tydens die studie bevestig, soos bespreek sal word in 5.4.1.3. Die aanname dat akkulturasie te lande soms reeds 'n rol mag speel in kruiskulturele opvoedkundige-sielkundige assesserings en dat die kultuurfaktor dus nie altyd 'n skerp invloed sal uitoefen nie, is bevestig in sommige gevallestudies, soos sal blyk in 5.3.2. Die aanname dat projeksiepotensiaal beïnvloed mag word deur die gebruik van 'n dinamiese invragingstegniek tydens die toepassing van projeksie-assessering is bevestig soos aangedui sal word in 5.3.4, en dat veranderlikes binne die assesseringsituasie self moontlik 'n invloed op die response van beide die deelnemer en sielkundige-navorsers mag hê, is bevestig soos sal blyk vanuit die bespreking in 5.3.2 en 5.3.3. My verwagting dat projeksieplate *per se* emosionele hindernisse mag identifiseer wat nie na vore kom vanuit ander media wat gebruik word tydens emosionele assesserings met adolessente nie, en dat projeksieplate 'n unieke bydrae lewer tot inligting rakende emosionele hindernisse wat op die onbewuste vlak lê, is nie direk deur die navorsing bevestig nie, maar is wel bevestig deur die data van die res van die emosionele assesserings van die deelnemers. Die data en resultate van die res van die assessering vorm egter nie deel van die formele studie nie, en is om hierdie rede nie vergelykend hanteer nie. Ek het ook aangeneem dat ek nie noodwendig bekend sou wees met die kultuur van sommige van die deelnemers aan die studie nie, wat bevestig is vanuit die inligting wat voortgevloei het uit Gesprek 2. Alle deelnemers, mono- en kruiskultureel, het inderdaad kulturele inligting verskaf wat aan my onbekend was, soos afgelei sal word uit die bespreking in 5.4.1.3.

Hoofstuk 2 het 'n literatuuroorsig gebied, waar ek die daarstelling van 'n teoretiese begroning vir die studie nagestreef het. Ek het ten aanvang die impak van navorsing, teorie en vraagstukke op die breë assesseringsdomein ondersoek en dit vervolgens ten opsigte van kultuur in sielkundige assessering deurdink. Hierdie verloop is gevolg omrede projeksie-assessering myns insiens onlosmaaklik ingebed is in die breë areas van sielkundige assessering en kultuurfaktore. Navorsing oor die TAT en projeksie-assessering is daarna ondersoek en dinamiese assessering is as 'n moontlike oplossing vir sommige van die hindernisse in projeksie-assessering oorweeg. Die adolessente kliënt en die invloed wat kultuur mag hê op adolessensie en identiteit, is ten slotte geanaliseer. Hoofpunte vanuit my literatuuroorsig is die volgende:

Die belangrikheid van storievertelling het duidelik aan die lig gekom. Die eise van assessering in die breë is vanuit navorsing en teorie gestel as die eis om holistiese assessering, die eis dat die assesseringsdomein verbreed moet word, dat nie slegs hindernisareas nie, maar ook sterkpunte van kliënte moet verken word, dat teoriegefundeerde assessering nagestreef moet word, dat geldigheid en vertroubaarheidsmaatreëls prioriteit moet geniet, dat kliënte se konteks erken moet word in die assessering sowel as die bevindings, met die bio-ekologiese model as teoretiese raam, dat kulturele sensitiwiteit nagestreef moet word, dat navorsing-gebaseerde metodes soos dinamiese assessering geïnkorporeer behoort te word sodat assesseringsinligting verryk kan word en assesserings praktiese voordele vir kliënte sal inhou deur post-assesseringsintervensies te rig, en dat die sielkundige as feilbare instrument herken en erken moet word.

My literatuuroorsig met betrekking tot kultuur het 'n onvermoë om kultuur te definieer laat blyk. Die invloed van kultuur op die individu word wyd beredeneer en wêreldwyd kom die pleidooi vir kultuursensitiwiteit, -billikheid en -vriendelikheid in sielkundige assessering, voor. Ek definieer kultuur so wyd en insluitend as moontlik om intensioneel oop te wees vir watter relevante inligting ook al uit die kultuurgesprekke sou voortkom. Ek definieer kultuur as aangeleerde groepsinvloede wat verskille in betekenisgewing kan onderlê, teenoor personale uniekheid wat geneties en as gevolg van, byvoorbeeld, opvoedingsingesteldheid verskil van persoon tot persoon. Oortuigings as 'n kenmerk van kulturele verskille is bespreek en sielkundige-kliënt-faktore soos die bekwaamheid van die sielkundige met betrekking tot kruiskulturele interaksies en assessering, sowel as kommunikasie hindernisse wat wedersydse begrip kan bemoeilik, is nagespeur.

Jenkins (2008:xi) stel dat die sielkunde voortdurend sukkel om wetenskap en praktyk te integreer en dat kulturele kompleksiteite inderdaad spanning in hierdie area verhoog.

Kulturele marginalisering en vooroordeel sneller baie debatte wêreldwyd, wat eerder toeneem as afneem. Die negering van tradisionele oortuigings, houdings en praktyke kan byvoorbeeld volgens Mbiti (1983:1) slegs lei tot gebrekkige begrip van Afrikane se gedrag en probleme. Rust en Golombok (1999:10-13) bespreek die implikasies hiervan en noem dat psigometrie gevolglik oor die algemeen in soveel onguns verval het dat die onderrig daarvan wêreldwyd afgeskaal is en selfs geëlimineer word uit baie sielkunde-kursusse. Hulle meen dat selfs hierdie afskaling die debat nie laat taan het nie, aangesien navorsing dikwels verskille in groepe uitwys wat weer debatte laat opvlam.

Al die voorvermelde stellings raak die toepassing van die TAT tydens emosionele assesserings. Kultuursensitiwiteit by die TAT is beskou, asook projeksies, projeksie-assessering en debatte, knelpunte, etiese eise sowel as die invloed van kultuur op projeksie- en TAT-assessering.

Literatuur is verken oor dinamiese assessering as moontlike oplossing vir kultuurvraagstukke tydens projeksie-assessering. Debatte, vraagstukke en uitdagings met betrekking tot dinamiese assessering handel veral oor betroubaarheid en geldigheid, die nodigheid van kundigheid en opleiding in dinamiese assessering, die beperkte toepassing daarvan deur sielkundiges, die problematiek van niegestandaardiseerde prosedures en die remmings in vooruitgang van dinamiese assessering deurdat vaagheid van konstruke soos paradigma, teorie, model en benadering veroorsaak dat teoretiese benaderings van dinamiese assessering nie versoenbaar is met ander teoretiese benaderings nie.

In **Hoofstuk 3** is my navorsingsontwerp en -verloop bespreek. My ondersoek is vanuit die kwalitatiewe navorsingsmetodologie onderneem en het voor die uitdaging gestaan om twee opponerende paradigmas te “versoen”, die positivistiese psigometriese model en die postmodernistiese model van verkenning van persoonskenmerke. Omdat ek baie bewus was van die feit dat ek tydens my studie tussen hierdie twee opponerende oriënterings sou beweeg, het ek voortdurend gepoog om onderskeid te tref tussen hóé die positivistiese, sosiaal konstruktivistiese en interpretivistiese lense gebruik is tydens die data-insameling en data-analise. Ek het gepoog om die spanning tussen die oriënterings te herken en te erken. Sosiale konstruktivisme is gebruik omdat betekenis tydens die interaktiewe assesseringsituasie sou kon sigbaar word, en ook beïnvloed kon word deur ons wederkerige skakeling as assessor en kliënt, en sodoende gewysig kon word sodat nuwe betekenis toegeken is. Die interpretivistiese lens is gebruik omdat ek die subjektiewe wêreld van die deelnemers betree het om ondersoek in te stel na hul interpretering en beleving van hulle leefwêreld en ook my eie interpretasie daaraan toegeken het.

’n Meervoudige gevallestudie is as navorsingsontwerp gebruik. Doelmatige steekproeftrekking vir mono- en kruiskulturele projeksie-assesseringsituasies het plaasgevind. Tien deelnemers is betrek met ouderdom, huistaal en geslag as die primêre seleksiekriteria. Adollesente van drie van die elf amptelike tale in Suid-Afrika is betrek (Afrikaans, Engels en ’n Afrika-taal), sowel as permanente Suid-Afrikaanse burgers met ’n Westerse huistaal anders as Afrikaans of Engels (naamlik Duits), en met ’n Oosterse huistaal. Deelnemers is gewerf vanuit spontane aanmeldings vir sielkundige intervensie (assessering) by my praktyk. Weens praktiese redes het die meeste deelnemers nie voldoen aan die kriteria nie, en aanpassings moes gemaak word om ’n kombinasie van huistale te akkommodeer en om soms eerder erkenning aan “wortelkulture” as aan ’n primêre huistaal te gee.

Agtergrondonderhoude in gespreksformaat is gedoen met die ouers as integrale deel van ’n volledige emosionele assessering. Die primêre data-insamelingstegniek was ’n semi-gestruktureerde projeksie-assessering (7 projeksieplate). Die standaard Murray-opdrag van die TAT-projeksietoets is gegee, waarna 2 projeksieplate toegepas is. Daarna is verduidelikings verskaf van my insette tydens die assessering en is die derde projeksieplaat as opleidingsplaat toegepas. Ten slotte het die res van die assessering in die hertoetsfase gevolg (4 projeksieplate). My insette was van ’n gestruktureerde aard, alhoewel dit plooibaar aangewend is in ’n poging om deelnemers op hul gemak te stel en te hou, asook om by die ontwikkelingsvlak van die deelnemer aan te pas.

Twee gesprekskedules is hierna gebruik tydens semi-gestruktureerde, informele gesprekke oor die deelnemer se beleving van die Murray-metode *versus* die dinamiese assesseringstegniek van invraging (Gesprek 1) en met betrekking tot kultuur (Gesprek 2). Gesprek 2 het ook konteks vrae ingesluit, wat verdere agtergrond met betrekking tot kultuurgroeperings verskaf het. Ek het die data van die gesprekke met die projeksie-data vergelyk om ooreenkomste en verskille te identifiseer. Wanneer onduidelikhede ontstaan het ná die transkripsie van die data en/of tydens die analise van data, het ek uitklaring by die kliënt verkry daarvoor. Veldnotas, observasies, audiovisuele opnames, die byhou van ’n reflektiewe joernaal en die bevindings van ’n volledige emosionele assessering is ook gebruik as komplementêre data. Die verskeidenheid data-insamelingstegnieke is ingespan om ook as ’n beheermaatreël te dien om eie subjektiwiteit te probeer teenwerk. Data is op ’n verskeidenheid maniere en vlakke analiseer en interpreteer. Veranderlikes (kliënt-, sielkundige-, valideerder- en prosesveranderlikes) is verreken tydens die data-analise en -interpretasie. In-diepte analise en interpretasie van die personale betekenis van alle projeksiemateriaal is gedoen aan die hand van Bellak-, Haworth- en die SSPSS-metodes. Vanuit strukturele perspektief is kategorieë rakende strukturele kenmerke van die projeksies

binne data identifiseer, met 'n herbeskouing van verdieping, al dan nie, van projeksies. Die invloed van kultuur, al dan nie, is analiseer deur die SSPSS te gebruik, wat vergelyk is met die projeksieplaat-inhoude sowel as met 'n tematiese analise van Gesprek 2. Die resultate en bevindings is per gevallestudie aangebied, in **hoofstuk 4**, waarna met betrekking tot elke deelnemer 'n metaskou op die assessering geneem is en die navorsingsvrae tentatief beantwoord is.

5.3 METASKOU VAN MY NAVORSING

5.3.1 INLEIDING

Die waardering wat ek het vir die deelnemers aan my studie, nie net vir hul bereidheid om deel te vorm van my navorsing nie, maar veral om hul perspektiewe en hul lewens met my te deel, die bewuste sowel as die onbewuste, kan nooit oorbeklemtoon word nie. Ek het gesukkel om instemming en toestemming te bewerkstellig en menige voornemende kliënt het geweier om deel te neem, om verstaanbare redes, soos vertroulikheidsoorwegings. Daarom is ek veral dankbaar teenoor dié wat wel ingestem het. Sielkundige intervensie is 'n persoonlike, private aangeleentheid en bly personaal uniek. Veral daarom was ek deurlopend bewus van die eer wat deelnemers my aangedoen het deur hul vertrouwe in my en die eksaminators te plaas dat etiese hantering van alle inligting en data sal plaasvind.

Alvorens ek die navorsingsvraag kan beantwoord, moet ek 'n oorkoepelende blik op my navorsing rig om verdere insig te kry in my refleksies, ten einde my bevindings te kan beoordeel. My eie perspektief is vervleg met die navorsing, maak nie saak hoeveel moeite gedoen is om vertroubaarheid en geldigheid na te streef nie. Dit opsigself is 'n belangrike bevinding wat kwalitatiewe navorsing akkommodeer en bevestig. Ek het tien deelnemers betrek wat elk hoogs uniek was. My sinmaking van die data van elk het gepaard gegaan met refleksie oor my betrokkenheid by die situasie en my eie invloed op die deelnemer en die proses. Uiteraard kon ek myself nie uit die proses verwyder nie en het my eie tekortkominge en sterkpunte impakteer op die deelnemer en die proses. Dit is dus noodsaaklik om my subjektiwiteit tydens die navorsing te verklaar, alhoewel dit met omsigtigheid en versigtigheid dopgehou en gemonitor is deur gesprekke met my supervisor en refleksie oor die video-opnames, veldnotas en my singewing. My singewing aan die data geskied uiteraard ook vanuit my eie subjektiewe raam. 'n Ander navorser se raamwerk sou nie noodwendig met myne ooreenstem nie, en ander toeskrywings van betekenis sou dus moontlik aan en vanuit die data kon plaasvind.

My data was geselekteerd, beperk en tydens die gesprekke moontlik geposeerd. Die data bied daarom 'n beperkte visie op die spesifieke deelnemer se volledige konteks en op die

vraagstelling van die navorsing. As navorser kan ek slegs werk met die inligting wat lig verskaf voor, tydens en vanuit die data-insameling en ek kan geensins verklaar dat ek 'n volledige beeld van my deelnemers en/of die konteks van elke deelnemer het nie. My singewing kan ook nie reg laat geskied aan die rykheid van die data nie, aangesien ek selektief daarmee omgegaan het en gefokus het op spesifieke wyses van analise en singewing. In my metaskou poog ek om 'n breë visie, 'n tipe afstandsonoriëntering, te handhaaf, en om nie beoordelende uitsprake te maak nie. My perspektief en konstruksie van afleidings is uiteraard een wyse waarop dit beskou kan word en ek veronderstel nie dat my beskouing die “beste” of “enigste” is nie.

5.3.2 METASKOU OP DIE DEELNEMERS

Sommige van die deelnemers het baie te sê gehad, terwyl ander beperkte vertellings en inligting tydens die gesprekke verskaf het. In die breë het elke deelnemer sy/haar merk gelaat op my persepsies, wat ek met groot respek oordink. ADA se projeksie-assessering staan uit as die frustrerendste assessering en het baie dissonanse by my veroorsaak as gevolg van die feit dat ek gevoel het dat niks wat ek doen, haar gespanne, onseker, angstige en afwysende houding laat afneem het nie. Sy was 'n deelnemer wat op aandrang van haar ma gekom het. Sy het gevoel dat die assessering onnodig was, maar het uit gehoorsaamheid (en nuuskierigheid?) gekom. Alhoewel sy tydens die terugvoer baie tevrede en beïndruk geblyk het met die weerspieëling van haar emosionele stand, wou sy ook nie vir verdere intervensies kom nie. Sy het gevoel dat sy hindernisse wat sy op daardie stadium ervaar het, verder self kon hanteer.

Die assessering van DSE was ook moeilik, alhoewel ek hom baie respekvol, vriendelik en opreg ervaar het. Hy het ook op aandrang van sy ma gekom. By hom was my gevoel egter dat ek, ten spyte van die groot gesukkel om sy projeksies te ontlok, met tyd hiër kon deurdring, wat ook gebeur het tydens Projeksieplaat 7. Ek het baie respek vir die feit dat hy gevoel het dat hy nie stories kan vertel nie, en steeds deurgedruk het. Ek kon waarneem dat hy eerder nie aan die oefening sou wou blootgestel gewees het nie, omdat hy dit as 'n tekort beleef het dat hy waarlik nie kan stories uitdink en vertel nie. Om onsuksesvol te voel was vir hom 'n ongemaklikheid. Beide ADA en DSE se nieverbale kommunikasie het tydens die projeksie-assessering, vir my, getuig van irritasie en 'n ek-wil-nie-hier-wees-nie. Ek het nie 'n volledige analise van die DVD's gedoen nie, en sou dit kon aanbeveel as verdere navorsing, omdat interaksionele gedrag tussen my en die betrokke deelnemers moontlik ekstra en ander inligting sou kon verskaf, veral oor die nieverbale aard van die interaksies. Tydens die res van die assessering het beide ADA en DSE egter gemakliker geraak, alhoewel ADA

meestal net vrae beantwoord het, en baie vinnig en stil gewerk het aan die take waar daar nie “gedwonge” interaksie, soos by die toepassing van die SSAIS-R, was nie.

Projeksie-assesserings wat ek besonder geniet het, was dié met die ander dogters, naamlik DDE, EDE, IDE en NDE, omdat hulle vertellings gevloei het, samewerking gemaklik geblyk het en hulle vertellings langer was. Hulle het geblyk te respondeer op my insette. Daar was vir my ’n groter gemaklikheid tydens hierdie assesserings. Die emosionaliteit van EDE, IDE en NDE tydens die vertellings, waar ’n tipe “breekpunt/insigpunt” bereik is tydens die projeksieplate in Fase 3, het verras en vir spanningsvolle, maar “goue oomblikke” in sielkundige-kliënt-interaksie gesorg. Veral EDE se assessering was spanningsvol omdat ek moes besluit tussen die afskakel van die diktafoon en video-kamera, en my innerlike selfspraak van “bly met volle fokus eerder by jou kliënt, moet haar nie nou onderbreek nie”. DDE se assessering was pure heerlijkheid. Haar omvattende vertellings van meet af, en haar eerlikheid tydens die gesprekke het plesier. Ek het veral waardering vir haar eerlike terugvoer oor my stiltes gehad. IDE was vir my ’n hoogtepunt as gevolg van al die kulturele inligting en haar gemaklikheid met my vrae en *probing* in ’n kruiskulturele assesseringsituasie, waar my kennistekorte dit genoop het. NDE se Gesprek 2 was ook ’n hoogtepunt, omdat die kulturele inligting nuut en relevant was vir my begryping van háár en uiteraard vir die navorsing.

Die seuns se projeksie-assesserings was vir my moeiliker as dié van die dogters, eerstens op grond van die korter vertellings van veral DSE en ESE, en tweedens as gevolg van die onsamehangende, gefragmenteerde aard daarvan by ISE en NSE. ASA was vir my makliker. Hy wou hier wees en hy het probeer om so omvattend moontlik te vertel. Sy vertelling op Projeksieplaat 7 was vir my moeiliker om te analiseer, maar in die breë was hy vir my een van die makliker seuns om te assesser. Dat Afrikaans beide van ons se huistaal was, het moontlik gehelp. Die assessering met DSE, ESE en ISE het wel gevloei, in terme van die interaksionele samewerking, of so het dit vir my voorgekom. ESE het verras toe hy reeds by ons ontmoeting verklaar het dat hy ’n kleurling is. Sy huistaal is Engels, maar hy is baie trots op sy bevolkingsgroepering en het die feit meermale uitgelig. Alhoewel ESE se vertellings beperk was, was sy projeksie-assessering ongekompliseerd en die gesprek oor kultuur insiggewend. Die seuns se houdings was oorwegend positief en respekvol, wat die assesserings gemaklik laat vlot het. ISE se projeksie-assessering noop individuele vermelding. Hy het baie sag gepraat en ek het nie net gesukkel om hom te hoor nie, maar ook om sy aksent te volg. Sy “keuring” van my, voor die assessering, het vir my die dringendheid van sy soeke na antwoorde sowel as sy wantroue en ambivalensie uitgebring. Sy oop houding, ten spyte van die “keuringsproses” waardeur hy my gesit het, was opmerklik, en het bygedra tot die bevordering van ons positiewe interaksie.

NSE se projeksie-assessering was moeiliker in die lig van sy aandrang op die dra van 'n sonbril tydens die assessering. Om hom te oorreed om dit af te haal ter wille van die nieverbale observasies, sonder om presies uit te spel hoekom ek sy oë wou sien, was 'n besondere uitdaging. Ek was ook onder die waan dat hy gemaklik vertel en dat hy die opdrag gemaklik kon uitvoer, totdat hy verras het met die vraag by Projeksieplaat 3 (3.8) of hy weer 'n storie moes vertel. Die gefragmenteerde aard van sy vertellings het ek moeilik kon volg, en sy buitengewone woordkeuses het hindernisse met die transkripsie en interpretasie van sy vertellings veroorsaak. Elke deelnemer het sy/haar eie uniekheid na die assesseringsituasie gebring en ek was telkens verras om in retrospek die uitwerking van die tegniek op die proses sowel as die produk van die assessering te kon beskou.

5.3.3 METASKOU OP DIE PROJEKSIE-ASSESSERINGSPROSES

Personale ingesteldheid het 'n rol gespeel by my sowel as by die deelnemers, soos wat dit in elk geval ook doen by die uitvoering van die Murray-metode *per se*. Dit mag wees dat kontra-indikasies vir die dinamiese assesseringstegniek voorkom deurdat sekere persone, veral dié wat reeds “goeie”, versadigde vertellings by die eerste projeksieplate lewer, nie aan die tegniek blootgestel moet word nie, omdat dit mag dissonanse skep oor hul “prestasie” en funksionering, wat onnodige onsekerheid en dus remmings kan skep. My eie tekortkominge kon die proses ook minder effektief en/of uitnodigend gemaak het. Die projeksie-assesseringsproses het veral gelyk onder my tekortkominge by ADA, DSE en NSE. Daar is reeds herhaaldelik oor die stram proses by ADA en die beperkte projeksies by ADA en DSE reflekteer. Soos reeds genoem het NSE my onkant betrap met sy vraag of hy weer 'n storie moes vertel (3.8), nadat ek onder die indruk was dat hy die opdrag begryp het en gemaklik lang, ofskoon gefragmenteerde, vertellings gelewer het. Ek het tydens die opleidingsplaat meer gefokus op die verduideliking van my nieverbale insette wat, in retrospek, 'n meer omvattende verduideliking moes gewees het wat aanloop en afloop insluit. Indien DSE se faalangs beskou word, wonder ek of die tegniek nie moontlik oordink moet word in terme van die uniekheid van 'n besondere geval, soos by alle sielkundige intervensies, nie. Elke unieke geval sal heel moontlik die laaste woord spreek ten opsigte van die bruikbaarheid van die tegniek by 'n persoon, al dan nie.

Die taalhindernisse wat deur my en die deelnemers beleef is, het uiteraard die proses sowel as die response van individuele deelnemers beïnvloed. Nuanses in betekenis sou gemis kon word ten spyte van my intensie om elke kliënt se uniekheid te begryp en te erken. Die omvattendheid van die implikasies van taal en vlakke van betekenis, veral waar gesprekke nie in 'n individu se huistaal plaasvind nie, is nie gedek deur hierdie spesifieke studie nie. Die

fokus van my navorsingsvraag is op die invloed van die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate en hoe sodanige tegniek response by adolessente in mono- en kruiskulturele situasies beïnvloed.

Waar ek by DSE (Projeksieplate 5-7) en by ISE (Projeksieplate 4 en 5) verdere rugsteuning deur middel van vroeë en/of opleiding verskaf het tydens die hertoetsfase, wyk dit af van die dinamiese assesseringsmodel. Die afwyking het egter goeie vrugte afgewerp omdat vertellings gebaat het by my ekstra insette. Die vraag ontstaan egter of die resultate op geldige wyse ingesluit kan word by my navorsingsbevindinge. Daar moet in gedagte gehou word dat dinamiese assessering aanvanklik ontwikkel is om assesserings aan te vul waar kognitiewe media tekort geskiet het en dat dit leerpotensiaal wil **bepaal**. In my studie is dit gebruik nie om projeksiepotensiaal te bepaal nie, maar juis om projeksiepotensiaal te **ontlok**, en die doel van maksimale ontlokking het betrekking tot by die laaste vertelling. Met die verdere opleiding wou ek net die deelnemers vorentoe help, méér ontlok. Die idee was om die deelnemer volledig te akkommodeer, dus die “beste” ten opsigte van projeksies, na vore te laat tree. Aangesien die verdere opleiding geen inhoudverwante (rigtinggewende) vroeë ingesluit het nie, is ek van mening dat die resultate wel gebruik mag word.

Met betrekking tot die projeksie-assesseringsproses moet die rotasie van die projeksieplate ook in oorsig geneem word. In nabetraging blyk dit dat TAT 16 baie in die laaste plek voorkom. Die rotasie van die projeksieplate is deurdink en beplan (vergeelyk 3.4.2.3), maar het as gevolg van verskeie redes anders verloop. Die aanvanklike beplanning is gedoen met betrekking tot 13 gevalle, 3 proefondersoeke en 10 gevallestudies. Indien 'n gevallestudie nie “aanvaar” is vir die navorsing nie, is die permutasie steeds “gebruik” en opvolgende volgordes is kontinu aan moontlike nuwe gevalle toegeken omdat nuwe assesserings plaasgevind het voordat 'n sekere geval onbruikbaar bevind is. Redes vir die nie-aanvaarding van sekere projeksie-assesserings vir die doel van die studie was onder andere waar die huistaal nie was soos tydens die aanmelding verklaar is nie (akkulturasie en meertaligheid het meer voorgekom as aanvanklik vermoed), en daar reeds twee van die spesifieke huistaal gedoen is; 'n lid van die teenoorgestelde geslag van 'n spesifieke taalgroep nie wou instem tot assessering nie, of nie betyds aangemeld is nie; toestemming teruggetrek is as gevolg van vrese vir herkenning; en probleme tydens die projeksie-assessering voorgekom het, byvoorbeeld waar die diktafoon nie aangeskakel was nie. Die rotasie van die projeksieplate is saamgevat in Tabel 5.1 (alfabeties georden).

TABEL 5.1: Rotasie van projeksieplate soos dit realiseer het tydens die navorsing

Deelnemer	Vertelling 1	Vertelling 2	Vertelling 3	Vertelling 4	Vertelling 5	Vertelling 6	Vertelling 7
ADA	TAT 5	TAT 14	TAT 3BM	Roberts-2 Ppl 6	TAT 16	TAT 1	TAT 2
ASA	TAT 3BM	TAT 1	TAT 2	TAT 14	TAT 5	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
DDE	TAT 1	TAT 3BM	TAT 5	TAT 14	TAT 2	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
DSE	TAT 1	TAT 2	TAT 5	TAT 14	TAT 3BM	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
EDE	TAT 1	TAT 5	TAT 2	TAT 14	TAT 3BM	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
ESE	TAT 5	TAT 2	TAT 14	TAT 1	TAT 3BM	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
IDE	TAT 5	TAT 3BM	TAT 14	Roberts-2 Kaart 6	TAT 1	TAT 16	TAT 2
ISE	TAT 1	TAT 2	TAT 3BM	TAT 5	TAT 14	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
NDE	TAT 1	TAT 3BM	TAT 5	TAT 14	TAT 2	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16
NSE	TAT 14	TAT 3BM	TAT 2	TAT 5	Roberts-2 Kaart 6	TAT 16	TAT 1

Vanuit Tabel 5.1 kan die neiging gesien word dat Vertellings 6 en 7 hoofsaaklik by die Roberts-2 en TAT 16 projeksieplate gelewer is. Na verskeie reflekerende gesprekke in die vroeë fase van die navorsing is besluit dat hierdie 2 projeksieplate eerder die laaste twee plekke moet vul as om in rotasie geplaas te word. Het die permutasies 'n verskil gemaak? Die rede vir die aanvanklike beplanning van projeksieplate was om moontlike verskille in die appèlwaarde van die projeksieplate te verreken. In retrospek weet ek nie of die volgorde van toepassing veel verskil gemaak het nie behalwe, miskien, die slotposisie van die Roberts-2 en TAT 16. Die kultuurplaat (Roberts-2-projeksieplaat) is vanuit die staanspoor in Fase 3 geplaas omdat ek gehoop het dit kan as sneller dien vir kulturbelaaide vertellings, wat wel so voorgekom het. Of dieselfde hoeveelheid temas egter aan die hand van die SSPSS geïdentifiseer sou geword het indien dit meer dikwels by Vertelling 4 of 5 posisioneer was, is onseker. Vanuit ADA, IDE en NSE se vertellings, waar die kultuurplaat en TAT 16 in ander posisies toegepas is, wil dit voorkom asof die hoogste getal temas op die SSPSS steeds identifiseer is by die kultuurplaat. Ten opsigte van TAT 16 blyk dit of ongeveer dieselfde getal temas in vergelyking met die kultuurplaat identifiseer is by IDE en NSE, maar dat dié by ADA minder was, alhoewel die getal temas by haar dieselfde was as by die res van haar projeksieplate tydens Fase 3.

5.3.4 METASKOU OP DIE DATA-ANALISE

’n Metaskou van die data-analise het verskeie vrae laat ontstaan: Kon die tydrovende aard van die projeksie- en/of struktuur-analises vermy of verminder geword het? Sou dit kon sin gemaak het om sekere kategorieë uit die strukturele analise weg te laat? Was al die veeleisende analises die tyd en moeite werd? Was daar ’n ander, ’n korter of ’n “beter” manier om die identifisering van, byvoorbeeld, die stellings, verduidelikings en woordtellings te doen?

Die projeksie-analises, te meer so by 10 gevallestudies, het vir my noodsaaklike struktuur gebied om vanuit een teoretiese hoek sin te kon maak van elke deelnemer se vertellings. Alhoewel tydrowend, het dit lig gewerp op sekere aspekte van die vertellings en kon daar vergelykend na die fases gekyk word om ’n impak van die dinamiese assesseringstegniek van invraging, al dan nie, te bepaal. Die konsekwente toepassing van die strukturele kategorieë se definisies oor gevalle heen, veral omdat ek die data per geval analiseer het, was problematies omdat ek gesukkel het om by die gestelde definisies te hou as gevolg van tekorte in die definisies. Ek het menige maal terug beweeg na vorige gevallestudies en vertellings om wéér te kontroleer óf ’n stelling waarlik ’n projeksiestelling was al dan nie, óf iets werklik as ’n verduideliking of eerder as ’n stelling moet geklassifiseer word, wat as die herhaling nie direk na mekaar voorkom nie, wat is formaat en wat is stemming? Ek het ongemaklik, onseker en deurmekaar geraak met die analises. Ál die gevalle was moeilik, ál die vertellings het twispunte bevat, ál die kategorieë is bevraagteken, woorde, frases en stellings is onder die soeklig geplaas en “besluite” is gemaak ten einde te kon vorentoe beweeg met die analise en interpretasie. Ten einde laaste het ek ’n taalkundige ingespan om ook kategorie-identifisering te doen, nadat ek nog ’n keer op “foute” afgekom het, waarna ek persentasies begin bereken het om te kyk watter verskil tellings van verskillende persone op die uiteinde van die analise sou maak. Baie klein verskille is op die end uitgewys.

Ten einde die metaskou op die data-analise te verryk sodat vergelykings ten opsigte van ooreenkomste te midde van die uniekheid van gevalle gemaak kon word, het ek ’n samevattende tabel, Tabel 5.2, opgestel vanuit hoofstuk 4 se data-analise, -interpretasie en -bespreking. Vanuit Tabel 5.2 wil dit blyk dat sekere ooreenkomste voorkom, ten spyte van die uniekheid van elke gevallestudie. Die tabel toon aan dat die kategorieë van die projeksie-analise die meeste veranderings aangedui het ter staving van ’n positiewe invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging. Alhoewel al die kategorieë blyke van verandering aangetoon het, het Verdedigingsmeganismes by 3 gevalle geen duiding van verandering getoon nie.

By die struktuuranalise het die kategorie Herhalings slegs by 4 deelnemers blyke gegee van 'n invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging. Ander kategorieë wat ook beperkte aanduiding gebied het van die invloed van die tegniek was Woordkeuse (6) en Formaat (5).

TABEL 5.2: Invloedsduidinge van 'n dinamiese tegniek van invraging by projeksieplate met adolessente

Kategorieë	ADA	ASA	DDE	DSE	EDE	ESE	IDE	ISE	NDE	NSE
Projeksie-analise: Totaal	10/10	10/10	10/10	9/10	8/10	10/10	10/10	9/10	10/10	9/10
a. Hooftema	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
b. Hoofkarakter	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
c. Primêre behoeftes (Hoofkarakter)	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
d. Wêreldbeskouing	√	√	√	√	?	√	√	√	√	√
e. Siening oor figure	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
f. Betekenisvolle konflikte	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
g. Aard van vrese	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
h. Verdedigingsmeganismes	√	√	√	X	√	√	√	X	√	X
i. Verhoging van superego-manifestasies	√	√	√	√	?	√	√	√	√	√
j. Ego-integrasie	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Struktuur-analise: Totaal	11/13	8/13	11/13	11/13	12/13	12/13	10/13	11/13	9/13	11/13
a. Woordtelling/ Responsvolume	√	√	√	X	√	√	√	X	√	√
b. Getal projeksiestellings	√	√	√	√	√	√	√	X	?	√
c. Responspatrone	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
d. Verminderde aanmoedigings	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
e. Huiwerings	√	X	√	√	√	√	√	√	√	√
f. Herhalings	?	X	√	X	?	X	X	√	X	√
g. Verduidelikings	√	X	√	√	√	√	√	√	√	X
h. Woordkeuse	√	X	X	√	√	√	?	√	?	√
i. Toename/verdieping van projeksies	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
j. Wendings	√	√	√	√	√	√	√	√	√	X
k. Toonaard	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
l. Respondeer in Fase 3 goed op	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
m. Formaat	X	X	X	√	√	√	?	√	X	√
Invloed van tegniek *	91,3%	78,3%	91,3%	87,0%	87,0%	95,7%	87,0%	87,0%	82,6%	87,0%
Gesprek 1 dui op positiewe uitkoms t.o.v. DA-tegniek	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Kultuurduidinge by Projeksieplaat/temas	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√

√ Die toepassing van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging het die uitkoms beïnvloed.

? Die invloed van die toepassing van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging is onseker. Gee nie uitsluitel nie. Onvoldoende bewys.

X Die toepassing van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging het die uitkoms nie beïnvloed nie.

* Hoeveelheid kategorieë beïnvloed per deelnemer, uitgedruk as persentasie bv. 21/23≈91,3%

Beteken dit dat bogemelde drie kategorieë uit die analise uitgesluit kon geword het? Nie noodwendig nie. Al drie hierdie kategorieë is deur hul omskrywings geraak. Soms het

herhalings wel voorgekom, maar nie direk na mekaar soos deur die definisie bepaal nie. Sodanige herhalings is dan nagespeur by Woordkeuse, waar veranderings tydens Fase 1 en 3 dan soms kon aangedui word. Dit mag egter ook wees dat een van die redes hoekom nie meer veranderings voorgekom het by Woordkeuse nie, die gevolg van verhoogde responsvolume was. Miskien sou 'n aanbeveling oor 'n verfyning van die definisies sin maak, sodat meer sekerheid kon bestaan oor wat in/uitgesluit behoort te word. Elke geval of kombinasie van gevalle sal egter moontlik met hul eie stel probleme ten opsigte van analise presenteer. Die herhaaldelike herbesoek en debattering van definisies by 'n strukturele analise mag moontlik 'n gegewe wees, afhangende van die datastel.

Tabel 5.3 toon die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging, as 'n persentasie bereken, opgesom in dalende volgorde. As gekyk word na die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging in die tien gevallestudies, blyk dit te wissel. Wat beteken hierdie inligting? ASA se duidings van die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging verskil van dié van die ander deelnemers deurdat sy vertellings die minste verandering (78,3%) getoon het nadat die tegniek toegepas is.

TABEL 5.3: Invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging

Deelnemer	Kategorieë beïnvloed	%
ESE	22/23	95,7%
DDE ADA	21/23	91,3%
DSE EDE IDE ISE NSE	20/23	87,0%
NDE	19/23	82,6%
ASA	18/23	78,3%

Toon die inligting in Tabel 5.3 'n verband met my persepsies van die gebeure tydens die projeksie-assesserings soos onder andere bespreek in 5.3.2? Nie ten opsigte van al die deelnemers nie. Die dinamiese assesseringstegniek van invraging blyk 'n sterk invloed uit te oefen het ten spyte van my ervaarde tekortkomings by ADA, wat die tweede hoogste invloed (91,3%) van die tegniek ondervind het. Wat beteken dit? Oënskynlik dat die tegniek 'n positiewe impak op projeksie-ontlokking gehad het ten spyte van my beperkings en beleefde kognitiewe en emosionele dissonanse, en dat my beoordeling van die situasie nie die uitkoms van die invloed van die tegniek beïnvloed het nie. ASA, wat ook in 'n monokulturele assesseringsituasie was, wat ek as gemaklik bestempel het, toon daarteenoor die laagste

invloed (78,3%), wat hierdie gevolgtrekking verder illustreer. DDE se hoë persentasie het egter my verwagtinge bevestig, alhoewel ESE as hoogste invloed ook verbaas het. Die dinamiese assesseringstegniek van invraging blyk inderdaad nie afhanklik te wees van my persepsies as assessor met betrekking tot die deelnemer se response nie. Dit wil voorkom of intuïtiewe beoordeling minder vertrou kan word as 'n sistematiese analise van 'n verskeidenheid kategorieë wat gesamentlik, verrykend tot mekaar, uitgevoer word. Elkeen blyk aanvullend tot die ander, komplementêr mee te werk ten einde bevindings met groter waarheidswaarde te verseker.

5.3.5 METASKOU OP DIE TERAPEUTIESE WAARDE VAN DIE PROJEKSIE-ASSESSERING

Dit het geblyk dat nie minder nie as 6 van die deelnemers (DDE, EDE, IDE, ISE, NDE, NSE) die terapeutiese waarde van die oefening begryp het. IDE se opmerking “...*but I had to make the story fit the picture. So I think that girl... was – if you isolated her from the picture ... I think she told my story more than the entire picture.*” (MvsDA.29-30) dien as een voorbeeld. Hierdie verskynsel mag moontlik 'n gevolg van die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging wees, omdat deelnemers blyk dieper te projekteer het. Twee van die deelnemers, EDE en NDE, het so sterk gedeprojekteer dat hulle inderdaad eksplisiet verklaar het hulle begryp dat hul besig was met hul eie storie. Intense emosionele ontlading het by beide plaasgevind deurdat EDE 'n hoofpyn ontwikkel het en ons die proses tydelik moes onderbreek, en deurdat NDE gehuil het. Alhoewel die terapeutiese waarde van projeksieplate al navorsers se belangstelling geprikkel het, het my navorsing nie hierop gefokus nie en meld ek dit as 'n observasie en vir moontlike verdere eksplorاسie tydens verdere navorsing.

5.3.6 METASKOU OP DIE WAARDE VAN DIE NAVORSING

My metaskou op die moontlike waarde van die navorsing behels 'n refleksie rakende die sterkpunte en swakpunte van die navorsing, wat geskoei word op die resultate, metaskou en bevindings in hoofstuk 4 wat per deelnemer aangebied was. Dit vorm 'n basis om die waarde van my navorsing te beoordeel.

5.3.6.1 Sterkpunte van die navorsing

Die studie toon op teoretiese- sowel as metodologiese vlak sterkpunte. Op teoretiese vlak was die besluit om 'n samehang van teorieë as agtergrond-ankers te gebruik, myns insiens sinvol. Bellak se metode van analise is geskoei op die psigoanalise, wat as 'n basis vir die projeksie-analise gebruik is, terwyl dinamiese assessering geskoei is op Vygotsky se

leerteorie en 'n meer buigsame metode impliseer het as basis vir die ontlokking van projeksiepotensiaal. Hierdie 2 *grand theories*, naamlik psigoanalise en Vygotsky se leerteorie, het dus die projeksie-assesserings gerig in die eksplisiete uitvoer van die data-insameling sowel as in die analise van die data.

Die insluiting van die ekosistemiese benadering as middelvlak teorie in die teoretiese raamwerk, soos wat dit vervat is in die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner, was 'n verdere agtergrond teorie waarvan ek die heelyd met betrekking tot die invloed van kultuurinhoude op waardes en gedrag bewus was, maar wat nie gebruik is as 'n matriks vir in-diepte analise nie. Die teoretiese insigte was immerteenwoordig om my handelinge met die deelnemers te stuur. Binne die assesseringsituasie en daaropvolgende gesprekke sowel as in die data-analise en -interpretasie het dit my sensitiseer ten opsigte van die impakterende invloede wat teenwoordig mag wees in ons kontekste, sowel as binne die assesseringsituasie *per se*. Die bio-ekologiese model het rugsteuning sowel as verdere verduideliking verskaf van hoe elke aspek van die lewens van die deelnemers in die onderskeie gevallestudies in berekening gebring moes word, wat die uniekheid van elke deelnemer laat blyk het.

Metodologies was die gebruik van 'n aangepaste weergawe van die *Cultural Assessment Interview Protocol* (CAIP) as onderhoudprotokol vir die assessering van kultuurfaktore sinvol, veral omdat die vrae nou aangesluit het by die bio-ekologiese model. Hierdie agtergrondskennis en teoretiese basis het my ook gerig met 'n wete dat basisvrae buigsam toegepas moet kan word. Navorsing met betrekking tot die komplekse adolessente ontwikkeling en identiteitsverwerwing binne kultuurgroeperings as unieke konteks, noodsaak 'n kwalitatiewe benadering en interpretasie binne 'n teoretiese raam wat op koherente wyse tot verklaring en insig kan bydra.

Dinamiese assessering sowel as die bio-ekologiese model voorveronderstel 'n postmodernistiese akkommodasie van betekenisgewing en die interpretasie van die sistemiese implikasies daarvan. 'n Besondere sterkpunt is dan ook dat die navorsing binne die rigtende teoretiese raamwerk van psigoanalise, dinamiese assessering en die bio-ekologiese model gelei het tot 'n diepe insig dat 'n projeksie-assesseringsituasie, hetsy mono- of kruiskultureel, 'n unieke mikrosisteem konstitueer en nie aan objektiewe beoordeling onderwerp kan word nie, maar slegs benader kan word in terme van die akkommodering van die unieke individu-in-konteks. Enige vorm van intervensie moet aangepas word sodat die eiesoortige konteks (kultuur) herken en erken word, en behoeftes en interaksies van die betrokke kliënt in aanmerking geneem word. Andersins mag maksimale projeksie-ontlokking

nie realiseer nie, en kontaminasie van data wat verkry word, mag plaasvind. 'n Enkelvoudige teorie sou hierdie spesifieke studie myns insiens nie so soepel akkommodeer het nie.

'n Verdere sterkpunt in my navorsing was my poging om vanuit verskillende paradigmas te werk. Hierdie poging het, in nabetraging, realiseer deur die kontinue rigtende invloed van die twee paradigmas positivisme en postmodernisme as breë navorsingsraam, en ook deur die gebruik van die verskillende paradigmas op verskillende stadia in my navorsing. Myns insiens was dit suksesvol en hoogs sinvol. Die sintese van resultate verkry vanuit navorsingshandelinge wat gerig is deur die onderskeie paradigmas blyk moontlik uit die verryking van insig en verklaring wat hulle bied bo die blote inligting wat elk onderskeidelik opgelewer het. Soos blyk uit my bespreking by 5.3.4, kan die “versoening” van kennis vanuit navorsing in terme van die opponerende paradigmas gesamentlik die “enger” bevindings van elk afsonderlik verryk en belig tot in-diepte denke oor wat die afsonderlike bevindings kan beteken.

Die deelname van vyf verskillende taalgroeperings met beide geslagte verteenwoordig was, alhoewel uitmergelend, 'n besondere sterkpunt in die studie en het bygedra tot waardevolle insigte met betrekking tot die invloed van kultuurfaktore op projeksie-assessering. Deur die adolessente groepering by my studie te betrek het dit hierdie subkulturele groepering se belewings, sienswyses en persepsies na vore laat tree. Alhoewel die laat-adolessente ouderdomsgroepering aanvanklik nagestreef is in die deelnemer seleksie as gevolg van hul moontlik meer gevestigde kulturele identiteit, het ek egter nie genoeg aanmeldings in my praktyk gehad om slegs van hierdie ouderdomsgroep in my studie te kon insluit nie, en moes ek deelnemers betrek vanaf ouderdom 14 jaar.

In ag genome dat my fokuspunt die ontlokking van projeksiepotensiaal, en dus projeksie-assessering was, het die onderhoude (Gesprek 1 en 2), as metodologiese sterkpunt, lig gewerp op die deelnemers se eie oortuigings, persepsies en ander kultuurinvloede wat 'n direkte of indirekte invloed kan uitoefen op die projeksie-assesseringsituasie. Dit het my in staat gestel om moontlike kongruensies of inkongruensies tussen die data van ondersteunende databronne soos die ouer-onderhoude (inname-gesprekke), met die data van die navorsingsgesprekke met die deelnemers en die projeksies te identifiseer en die verskille te oorweeg.

Metodologies was die gebruik van die kultuurgesprek-protokol wat geskoei was op die CAIP sowel as die gebruik van die SSPSS ook 'n sterkpunt. Alhoewel die aanvanklike inname-gesprekke met ouers en die standaardwyse van gesprekvoering met adolessente tydens

assessering supplementêr tot my studie gebruik is, het ek tog besef dat hierdie gesprekke alleen nie 'n voldoende vertroubare databron was tot die assesserings nie, en hierdie besef het daarom versterking verleen aan die gebruik van die kultuurgesprek-protokol saam met projeksies. Die gebruik van die projeksies het my in staat gestel om ondersoek in te stel na die deelnemers se onbewuste betekenis, as 'n outentieke vorm van waarheid, en die kultuurgesprek het my kennis oor die unieke deelnemer se bewuste kennis van sy/haar identiteit, of nuanses daarvan uitgebrei. Die gebruik van die twee gesprekke tydens my navorsing het meegebring dat projeksie-data verryk is en 'n duideliker beeld van die deelnemer verskyn het. Ek kon die projeksies vergelyk met die inligting vanuit die gesprek oor kultuur, en later ook met die inname-gesprekke met die ouers en met die informele gesprekvoering wat die assessering voorafgegaan het as supplementêre bronne van inligting, en wat in sommige gevalle verskil het. Die SSPSS het my gerig ten opsigte van die identifisering van kultuurverwante temas, wat andersins moontlik verlore inligting sou gewees het.

Die datatriangulering, wel tydrowend en moeisaam, sowel as die voorsiening van alle oudiovisuele data en analyses aan elke eksaminator vir 'n data-oudit indien verkies, het myns insiens bygedra tot hoë vlakke van verheldering van die navorsingsproses wat gevolg is, asook die response, resultate, bevindings en gevolgtrekkings.

Die holistiese aard van die breë assessering, wat nie deel gevorm het van die navorsing nie maar in nakoming van die etiese eis van assessering uitgevoer is, het uiteraard meegebring dat die komplementerende aard van die verskillende bronne van inligting gesorg het vir verryking van navorsingsbevindings. Ek beskou nie verskille vanuit die onderskeie databronne as grond vir die verdoeseling, verdraaiing of verswyging van inligting nie, omdat die "deurdink" van konstruksie op sigself verheldering kan bied op eie persepsies. Dat deelnemers moontlik nie die vrymoedigheid gehad het om direk oor hulle gevoelens of persepsies oor die beleving van die assessering of ten opsigte van kultuur te gesels nie, is waarskynlik (byvoorbeeld by ADA, ASA, DSE, ESE, NDE, waar die deelnemers 'n strenger invloed van ouerlike dissipline gehad het of by IDE, waar streng voorskrifte vir sosiaal-aanvaarbare gedrag gestel word). Die koppeling van Gesprek 1 en 2 se data met die projeksies het dit moontlik gemaak om die deelnemers se onderliggende behoeftes, wense en gevoelens aan die lig te bring en dit te verbind met meer direkte inligting, waardeur ek 'n meer volledige en werklikheidsgetroue beeld van hulle kon verkry.

Die kontinue refleksie en bespreking met my supervisor was na my mening een van die werklike sterkpunte van die navorsing. Deurlopende kontak en deurskouing van inligting het

plaasgevind, wat my navorsingsbeplanning en uitvoering versterk het en triangulasie van inligting verskerp het. Die vertroubaarheid en volledigheid van my bevindings is sodoende bevorder.

Die ervaring opgedoen in my M.Ed-studie wat gehandel het oor die invloed van dinamiese assessering op projeksie-ontlokking in die algemeen, sowel as my ervaring met assessering en adolessente in my praktyk kan moontlik beskou word as 'n verdere sterkpunt in die huidige studie omdat dit my in staat gestel het om die deelnemers meer uitnodigend en met respek, intensionaliteit en opregtheid te benader, wat ons verhouding binne die projeksie-assesseringsituasie kon bevorder. Hierdie intensionele nastrewe van sielkundige vaardighede kon myns insiens egter nie die dinamiese invragingstegniek se invloed vervang het nie, soos vanuit die bespreking by 5.3.4 afgelei kon word.

5.3.6.2 Beperkings, leemtes en knelpunte van die navorsing

Die beperkings, leemtes en knelpunte van die studie het betrekking op die literatuur sowel as die metodologie. Die literatuuroorsig het laat blyk dat literatuur oor projeksie-assessering met betrekking tot die opdrag beperk is, dat sommige van die bronne oud is, nie altyd op betroubare/vertroubare navorsing gegrond is nie en/of kultuursydig is. Literatuur ten opsigte van kultuur en die TAT was beperk, in so 'n mate dat die literatuurkontrole daardeur bemoeilik is. Die literatuur met betrekking tot die TAT blyk tans te fokus op kennis en sistematiese kliniese analisering van projeksies, eerder as maksimale ontlokking, voordele van die TAT of die opdrag. Die omslagtigheid van TAT-analise blyk TAT navorsing terug te hou. Literatuur met betrekking tot kultuur *per se* was weer oorweldigend, en verskillende dissiplines het toeligting verskaf tot die konsep. Die relevansie van al hierdie literatuur vir my studie was tekenend van wesenlike verbande tussen verwante velde, wat erken behoort te word in navorsing. In teenstelling met die omvang van die beskikbare kultuurinligting, blyk inligting beperk te wees met betrekking tot die gebruik van opdrag in projeksie-assessering met kultuurverskillende kliënte. 'n Probleem is dus ervaar om literatuur-kontrollerende inligting te vind. 'n Verdere knelpunt ten opsigte van die beskikbaarheid van literatuur was die verkryging van sekere bronne wat nie beskikbaar was in enige biblioteek nie en waar ek dan sonder 'n spesifieke artikel of boek moes klaarkom. Alhoewel ek sekere artikels aangekoop het via die internet skakels, het die onkoste van sodanige artikels 'n verdere hindernis veroorsaak.

'n Belangrike metodologiese beperking raak die klein skaal van die navorsing, wat "slegs" tien deelnemers betrek het, en net uit vyf taal-groepeerings, binne 'n spesifieke praktyk in die Pretoria/Irene-gebied. By implikasie hou dit in dat geen veralgemeenbaarheid moontlik is nie.

Dit kan dus nie sonder meer aanvaar word dat dieselfde bevindings in die wyer Suid-Afrikaanse konteks gemaak sou kon word nie. Gevallestudies streef egter juis eerder na ryk beskrywings van unieke gevalle. Die invloed van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging op 'n verskeidenheid kategorieë in projeksies en hul struktuur is ondersoek met adolessente deelnemers in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies, en hierdie verkenning van die proses sowel as die produk van die projeksie-assessering het dus in diepte plaasgevind.

Ek is in terme van my huistaal uit 'n ander kultuur afkomstig as 8 uit die 10 deelnemers. Ek was glad nie bekend met 6 van die deelnemers se taal/kultuurgroeperings nie. Ek is ook nie volkome bekend met enige van die 10 deelnemers se lewensomstandighede en in hoe 'n mate kultuur omvattend inspeel op hul sienswyses nie, behalwe vir dit wat hulle met my gedeel het. Die moontlikheid bestaan dat hierdie beperking kon gelei het tot vooroordele en subjektiwiteit, wat egter akkommodeer word binne die postmoderne epistemologie. Monitering van my kultuurkennis beperking het deur middel van veldnotas en 'n reflektiewe joernaal plaasgevind, sowel as kontinue reflektiewe gesprekvoering met my studieleier. Gesprekke oor kultuurimpak het, alhoewel beperk, ook met 'n psigometris by die praktyk plaasgevind, wat vertrou is met die kulture van 2 van die deelnemers. Die deelnemers het ingestem dat uitklaring met betrekking tot kultuurverwante inligting, indien nodig, met 'n eksterne valideerder mag plaasvind. 'n Eksterne valideerder is ook omvattend en uitgebreid gebruik nadat interpretasies van die projeksies gedoen is, om te probeer verseker dat foutiewe interpretasies nie sou intree as gevolg van beperkte kultuurkennis nie.

'n Ander belangrike invloed wat my navorsing ingeperk het, was uiteraard die feit dat deelnemers met slegs een primêre huistaal, anders as Engels, uiters moeilik bekombaar was. Talle gesinne wat adolessente aangemeld het by die praktyk het Engels as huistaal gebruik, alhoewel sterk kultuurwortels in ander taalgemeenskappe gesetel was. Suid-Afrikaanse realiteite het hier die septer geswaai. Tydbeperkings wat op die navorsing geplaas is, het my genoodsaak om hierdie faktor te akkommodeer ten einde sperdatums te kon haal.

Kulturele vooroordeel wat kontaminasie van data binne assesserings mag veroorsaak is, in die lig van die navorsingsfokus, nie volledig ondersoek nie. Soos reeds genoem kan die omvang van die konsep *kultuur* nie in 'n studie van "beperkte" omvang akkommodeer word nie. Hierdie beperking kan egter in verdere navorsing ondersoek word.

Omvattende uitklaring met eksterne kultuurvalideerders het nie plaasgevind ten opsigte van die uiteindelijke interpretasies nie. Die rede hiervoor is dat dit onnodig geblyk het ten opsigte

van die tipe resultate wat verkry is. Die besluit mag egter 'n moontlike leemte van my studie wees.

As gevolg van die probleme wat navorsers wêreldwyd ervaar om kultuur as fenomeen te definieer, moes ek 'n werksdefinisie formuleer van die kultuurverskynsel. My definisie, wat saamgestel is vanuit 'n sielkundige assesseringsperspektief, sou my studie uiteraard inperk en leemtes in die ondersoek en gevolgtrekkings veroorsaak. Die omvang van die kultuurverskynsel kan nie in een studie as konstruk gedek kan word nie. As gevolg van die eksperimentele en verkennende aard van my ondersoek het ek intensioneel nie 'n té vaste vooropgestelde konstruering van die fenomeen *kultuur* nagestreef nie. As gevolg hiervan het ek as navorser en assessor met tye, veral aan die begin van die navorsing, onsekerheid beleef oor watter vrae om te vra tydens die kultuurgesprek, eerstens omdat ek die deelnemers se stem nie aan bande wou lê nie en tweedens omdat ek hul perspektiewe “vars” en ongekontamineerd wou ontgin. In retrospek is ek tevrede dat die ryk inligting wat verkry is juis ontgin is as gevolg van die geleidelike groei wat ontstaan het vanuit hierdie oop, eksplorerende aard van die gestelde struktuur van die kultuurgesprek. Verdere navorsingsweë word egter geopen deur hierdie leemte. Verbande met ander vakgebiede, deur kultuurbeskouings byvoorbeeld vanuit die antropologie meer toegespits te ondersoek, mag nuwe lig op hierdie studie werp en verdere gevolgtrekkings moontlik maak. Die uitbreiding en verdere strukturering, moontlik vanuit sekere dissiplinêr spesifieke sienswyses soos die semiotiese beskouing (*semiotic notion*) van kultuur as 'n *web of shared meanings* (Geertz, 1973:89), sowel as verkenning van die verdere navorsing van Hofstede en Hofstede (2010) waar die implikasies van die ui-metafoor van kultuur ten opsigte van projeksie-assessering in mono- en kruiskulturele assesserings in diepte ondersoek kan word, kan sodanige leemtes aanspreek.

'n Verdere beperking van my studie, veral ten opsigte van nieverbale kommunikasie tussen my en deelnemers, is die gebrek aan 'n in-diepte analise van die video-opnames om te sien hoe nieverbale kommunikasie bygedra het tot of afgebreek het aan hindernisse tydens die assessering. In die lig van navorsing wat reeds gedoen is oor die impak van nieverbale kommunikasie op kruiskulturele interaksie (vergelyk Lago, 2006:53), sou so 'n in-diepte ondersoek verrykend kon lig gewerp het op kultuurverwante nieverbale seine wat ek moontlik kon gemis het tydens die projeksie-assesserings en gepaardgaande gesprekke, en as toeligting gedien het vir sielkundiges wat kruiskultureel met kliënte in Suid-Afrika werk.

Die hoogtepunt waarop die vertellings by Projeksieplaat 7 dikwels geëindig het, kon moontlik gedeeltelik die uitkoms van ander faktore as die dinamiese tegniek van invraging gewees het. Waar die deelnemers oënskyklik danksy die doel van die aanmoedigings toenemend

selfstandig 'n koherente, afgeronde projeksie gelewer het, ontstaan die vraag tog of dit werklik uitsluitlik toegeskryf kan word aan die invloed van die tegniek en of die uitkoms van leereffek by projeksies *per se* nie ook 'n bydrae gelewer het nie. Vergelykende data om hierdie moontlikheid te ondersoek was egter nie beskikbaar nie. Die studie sou dus gewen het aan vertroubaarheid indien ek verdere deelnemers uitsluitlik met die Murray-opdrag, maar met dieselfde deurlopende styl van aanmoedigings by 'n projeksie-assessering op dieselfde versameling projeksieplate betrek het. Hiervolgens sou skerp lig gewerp kon word op die omvang en aard van die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging. Hierdie beperking is volgens my die grootste, en behoort in verdere navorsing aangespreek te word.

Omdat my studie kwalitatief van aard was en ek dus 'n deelnemer aan die navorsing was, moes ek sover moontlik waak daarteen dat my eie subjektiewe menings, opinies, of vooroordele nie my interpretasies sowel as die bevindings van die studie kon beïnvloed nie. My eie ervarende tekortkominge, soos herhaaldelik uitgelig tydens die besprekings in hoofstuk 4, was vir my 'n voortdurende waarskuwingslig, alhoewel die eise vir etiese assessering toelaat vir die tekorte van sielkundiges en die herkenning en erkenning van tekorte bepleit.

5.3.6.3 Die moontlike waarde van die navorsing

1. Bydraes tot teorie

Die bevindings en gevolgtrekkings van hierdie studie kwalifiseer as 'n sinvolle bydrae tot die bestaande kennis met betrekking tot projeksie-ontlokking, dinamiese assessering en TAT-assessering in mono- en kruiskulturele situasies. Ek het nie tydens my literatuuroorsig enige Suid-Afrikaanse studies gevind waar projeksie-ontlokking in assesseringsituasies kruiskultureel ondersoek is nie. Ek kon ook geen studies vind waar dinamiese assessering ingespan is om projeksie-assessering te verryk nie. Geen studies is gevind waar die belevings en/of perspektiewe van die adolessente groepering vantevore ondersoek is met betrekking tot projeksie-assessering en/of die impak van kultuur op die assessering nie.

Nuwe kennis blyk ook met betrekking tot die gesamentlike gebruik van die positivistiese en postmodernistiese benaderingswyses tot assessering. Die spanning wat daardeur geskep is, het myns insiens positiewe verryking in die assesseringsproses meegebring deurdat die positivistiese benadering 'n kontinue bewustheid by my geskep het ten opsigte van die moontlike invloed van hoe iets gevra word vóór en tydens die assessering. Ek was veral bewus van die spanning tussen die twee benaderings tydens die analisering van die data, omdat ek deurlopend by die Bellak- en Haworth metodes moes terugkeer na die gestelde definiëring van die onderskeie kategorieë. Alhoewel ek my bes probeer het om so noukeurig

moontlik binne die grense van hierdie beskrywings van kategorieë te bly, was ek steeds met tye onseker oor my interpretasie van 'n kategorie. Ek was dus baie bewus van tekorte en beperkings van my eie kennis en insigte, sowel as waar hierdie metodes myns insiens sou tekortgeskiet het. 'n Verdere spanning tussen die verskillende benaderings was die weersprekende inligting wat met tye geblyk het, wat gesorg het vir 'n kontinue bewustheid van elke benadering se sterkpunte en swakpunte binne hierdie studie, byvoorbeeld wanneer die bevindings van die strukturele analise nie verdieping in projeksies “erken” het nie, en/of wanneer die “weersprekende” aard van syfergeoriënteerde uitkomst en kwalitatiewe belevings en observasies “gebots” het, soos aangetoon is by 5.3.4. Die verrykende aard van die twee benaderings se stelle inligting en interpretasiewyses het my egter gedwing om vanuit meer as een hoek na die data te kyk en interpretasies te maak wat, vir my, ten spyte van die kompleksiteit en worsteling tydens die data-analise, die resultaat uiters sinvol en bevredigend maak. Grense van navorsingsteorie is weliswaar gestrek deur beide positivistiese en postmoderne navorsingsparadigmas en kwantitatiewe en kwalitatiewe benaderings te betrek, wat implikasies vir navorsingsteorie in die sielkundige assesseringsdomein inhou.

Die eise van etiese, praktiese maniere waarop projektiewe ontlokking effektief kan plaasvind in mono- en in kruiskulturele assesseringsituasies, maak my studie 'n onderwerp van groot belang. Kennis is uitgebrei oor vertroubare en geldige projeksie-assesserings in 'n mono- en kruiskulturele situasie, veral te danke aan die omvattende en taakintensiewe data-analise van die tien gevallestudies. 'n Belangrike teoretiese bydrae lê in die invloed van die toepassing van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging, naamlik dat dit lei tot verdieping van projeksies en die verskaffing van ryker data en inhibisies minimaliseer. Die differensiële impak van kulturele invloede op projeksies en die uitwys dat foutiewe analyses kan plaasvind indien kulturele faktore nie erken en herken word nie, mag 'n belangrike bydrae met betrekking tot sielkundige projeksie-assessering wees. Byvoorbeeld, sielkundiges mag kultureelgeïnspireerde toleransie as passiewe aanvaarding en “oorgee” interpreteer. Persoonlikheidskenmerke mag as gevolg van misinterpretasie van kulturele faktore aan die kliënt toegeskryf word, wat moontlik 'n foutiewe diagnose mag impliseer, veral waar triangulering van bevindings met dié van ander assesseringsmedia nie verkry word nie. Verdere navorsing is nodig om uitsluitel te verkry met betrekking tot die moontlike risiko van misinterpretasie en gepaardgaande diagnose in kruiskulturele assessering, veral in die lig daarvan dat 'n diagnose vereis word vir gesondheidsorgbefondsing.

2. Bydraes tot die navorsingsmetodologie

Soos reeds genoem, mag my studie 'n metodologiese bydrae lewer ten opsigte van die inskakeling van die twee gesprekke wat met die deelnemers gevoer is na die projeksie-

assessering, sowel as ten opsigte van inligting wat oopgedek is deur die gespreksprotokol geskoei op die CAIP te gebruik. Dié inligting wat verkry is vanuit twee gesprekke het bevindings verhelder en 'n verband getoon met die deelnemer se projeksies, oortuigings, persepsies en ander kultuurinvloede wat 'n direkte of indirekte invloed uitgeoefen het op die projeksie-assesseringsituasie. Ten spyte van leemtes wat uitgewys is, kan dit navorsers en sielkundiges in staat stel om die uniekheid van die kliënt te verken, onontginde inligting te verkry, moontlike misinterpretasies te verminder (vgl. persoonlikheidstrekke vs kultuurinvloede) en moontlike gepaardgaande verkeerde diagnose te beperk. Verdere ondersoek en verfyning van die gesprek is egter nodig. Navorsingsweë word weereens hierdeur geopen. Die inligting en bevindings wat na vore getree het vanuit die inskakeling van die SSPSS, mag ook 'n metodologiese bydrae lewer, veral omdat waarde toegevoeg is tot die ontwikkeling van insigte oor kulturele invloed by deelnemers. Die SSPSS het waarde toegevoeg op grond van die struktuur wat dit verskaf het tydens die analisering van die data en die identifisering van temas in die kliënt se projeksies wat verwant aan kultuur is. In my studie het die resultate egter nie by alle deelnemers relevansie getoon ten opsigte van my navorsingsvrae nie. Die toepaslikheid en bruikbaarheid van hierdie instrument in die Suid-Afrikaanse konteks behoort egter formeel ondersoek te word.

'n Bydrae op metodologiese vlak mag ook geleë wees in die bevindings met betrekking tot die deelnemers se belevings van die assesseringsprosedures, omdat dit implikasies mag inhou vir data-insamelingstegnieke in navorsing op alle vorms van sielkundige assessering sowel as dinamiese assessering *per se*. Die perspektief van die deelnemer direk by die navorsing blyk sin te maak. Ek kon nie navorsingsinligting opspoor met betrekking tot perspektiewe van deelnemers waar projeksie-assessering plaasgevind het nie, veral nie waar opdraggewing ondersoek is nie. Belangrike inligting oor assessering mag ontgin word indien die beleving van die deelnemer eksploreer word.

In retrospek het my strewe om die uniekheid van elke deelnemer so suiwer moontlik te erken en herken, my worsteling met paradigmatiese invloede veroorsaak. Hierdie kontinue strewe om erkenning te verleen en herkenning van invloede te probeer vergemaklik tydens die navorsing, het veroorsaak dat aanpassings tydens die navorsing gemaak is. Dit verklaar verskille tussen hoofstuk 1 en 3. Retrospeksie het my ook uitbring by die gesag van pragmatisme (Cresswell, 2007:22-23). Cresswell (2007:22) beskryf pragmatisme as 'n paradigma of wêreldbeskouing wat navorsers rig om te fokus op die uitkoms van die navorsing. Insteede van te fokus op metodes, fokus pragmatiese navorsers eerder op die fenomeen wat nagevors word en die navorsingsvrae wat gestel word daarvoor. Hy stel dat pragmatisme kommer met betrekking tot "wat werk" vir die navorsingsituasie en oplossings

vir probleme wat antisipeer en ervaar word, akkommodeer en hanteer (Cresswell, 2011:22-23). In praktyk hou dit in dat die pragmatiese navorser verskeie data-insamelingsmetodes (beide kwalitatief en kwantitatief) gebruik om sodoende te verseker dat die studie die navorsingsprobleem aanspreek, ook in gevallestudies (Cresswell, 2007:23). Ek het as pragmaties opgetree in die volgende: Ek was nie toegewy aan slegs een filosofie nie; ek het metodes, tegnieke, protokolle en prosedures ingeskakel wat die navorsingsbehoefte en doelwitte aangespreek het; waarheid is beskou as dit wat op 'n betrokke tydperk werk; ek het na die “wat” en “hoe” van my navorsing gekyk deur 'n lens van waarnat ek wou gaan met die navorsing, wat ek wou uitvind en ek het deurlopend erken dat navorsing plaasvind binne sosiale en spesifieke kontekste.

3. Bydraes tot die professionele praktyk

Bydraes ten opsigte van die opvoedkundige sielkundige praktyk mag veral lê in die hantering van kruiskulturele assesserings, die ontginning van die CAIP en SSPSS as assesseringsmedia, en die ontginning van die waarde van die gesprek oor kulturele invloede. Die dinamiese tegniek van invraging by projeksie-assessering mag veral waarde toevoeg in die ontginning van projeksiepotensiaal. Die eenvoud van die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging, maak dit veral geskik vir inkorporering in professionele praktyk.

4. Ander bydraes

Die grootste waarde van die navorsing mag moontlik lê in die vrug daarvan vir die direkte deelnemers, naamlik die tien adolessente, ekself en hul onmiddellike gesinne. Waar ons verhoudings vinniger tot sterker werksalliansies ontwikkel het (my eie observasie), kon terapeutiese vordering moontlik vinniger bereik word. DDE, EDE, IDE en NDE het reeds direk na die assessering eie insigte oor “voordele” rapporteer wat vir hulle voortvloeiend was uit die assessering. My eie groei in kennis en vaardighede oor die gebruik van nie-leidende vrae, die uitvoer van die tegniek, die uitvoer van navorsing, die tap van projeksiepotensiaal deur 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksies, sowel as kennis oor ander kulture en die realiteit en relevansie daarvan veral in sielkundige assesseringsituasies, is ryklik uitgebrei. Deelnemer-observasies, etiese vraagstukke en reflektiewe insigte het deurlopende groei en nuwe insigte in myself, die deelnemers en die navorsing meegebring. Hierdie insigte het deurlopend tot die herbesoek van data, resultate, bevindings en gevolgtrekkings gelei en kruisverifikasie in die navorsing versterk.

5.4 GEVOLGTREKKINGS: DIE ANTWOORDE OP MY NAVORSINGSVRAE

5.4.1 WATTER BYDRAE, INDIEN ENIGE, KAN 'n DINAMIESE INVAGINGSTEGNIEK BY DIE GEBRUIK VAN PROJEKSIEPLATE LEWER OM RYKER EN MEER PROJEKSIES BY ADOLESSENTE IN MONO- EN KRUIKULTURELE ASSESSERINGSITUASIES TE ONTLOK?

Die uniekheid van elke deelnemer, soos aangetoon in hoofstuk 4, beïnvloed uiteraard die finale beantwoording van hierdie vraag. Ek gaan poog om te antwoord deur ooreenkomste te midde van die uniekheid van die gevalle te probeer vind.

Die bydrae van die dinamiese assesseringstegniek van invraging het veral op twee vlakke gelê, naamlik dié van die assesseringsproses en dié van die response. Die bydrae van die tegniek tot die verbetering van die projeksie-assesserings**proses** is veral gevind in die gerapporteerde **begripsverheldering** met betrekking tot die taak wat plaasgevind het by ADA, DDE, EDE, ESE en ISE; die toenemende **gemaklikheid** wat teweeg gebring is by ASA, DDE, EDE, ISE en NDE; my insette wat as **aanmoedigend** geïdentifiseer was deur NSE; die verdiepte **vertroue** wat ervaar is deur EDE; die **motiveringsfaktor**, om slegs die beste te probeer gee, by NSE; **makliker of beter vertellings** na my verduidelikings aan ADA, ASA en ISE; 'n **warmer**, meer **uitnodigende** assesseringsituasie wat geskep is by IDE, ISE, NDE en NSE; die “**versagting**” van kulturele verskille by EDE, ESE en NDE; die **positiewe affektiewe beleving** wat geskep is by ESE, IDE en NSE; die **vermindering van wantroue** by ISE; die skep van **emosionele verkenningsgeleentheid** by NDE; asook die daarstelling van **intellektuele uitdagings** by NSE.

Met betrekking tot **response** kan die gevolgtrekking gemaak word dat alle deelnemers se response positief deur die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging beïnvloed is (vergelyk Tabel 5.1 en 5.2). Die kategorieë wat die meeste beïnvloed is, is reeds bespreek by die metaskou op die data-analise. Opsommend kan gestel word dat die bydrae van die dinamiese assesseringstegniek van invraging veral daarin gesetel was dat projeksies verdiep het by al die gevallestudies, dat alle kategorieë van die projeksie-analise positief beïnvloed is by alle deelnemers, behalwe die kategorie Wêreldbeskouing (9/10 beïnvloed), Verdedigingsmeganismes (7/10 beïnvloed) en Verhoogde superego-manifestasies (9/10 beïnvloed). Die bydrae van die tegniek lê ook op die gebied van die strukturele kenmerke van projeksies deurdat al die kategorieë beïnvloed was, hoewel in wisselende mate. Die bydrae van die tegniek was veral groot in terme van veranderde responspatrone, verminderde aanmoedigings benodig, veranderings in die toonaard van die projektiewe vertellings, en vereenvoudigde, verminderde insette van my as assesseerder.

EDE was uitgesproke oor haar gevoelens teenoor Afrikaanssprekende persone, maar die proses sowel as die response blyk, ten spyte van haar uitspraak, positief beïnvloed te gewees het deur toepassing van die tegniek. By NDE is dieselfde gevolgtrekking moontlik ten spyte van my ontoepaslike kleredrag, gesien haar uitspraak oor kerklike en kulturele reëls oor kleredrag. Ten spyte van die feit dat ek 'n langbroek tydens die assessering gedra het, is positiewe resultate bereik met betrekking tot projeksieverdieping en strukturele verskille in haar projektiewe vertellings.

As 'n gemiddelde woordtelling vir projeksievertellings deur kinders, stel Murray (1971:7) honderd en vyftig woorde vir 'n kind se projeksie en Aronow *et al.* (2001:23) dui honderd woorde aan. Nege deelnemers aan die studie het die gestelde tellings oorskry. Slegs DSE het minder as 100 woorde per storie gelewer, naamlik 98-57-98-33-66-81-115, dus 'n gemiddelde woordtelling van 78,3. Dit is sinvol om te let op die verhoging in sy responsvolume na my laaste toepassing van die dinamiese invragingstegniek tydens Projeksieplaat 7 (115). ESE, wie se vertellings ook beperk was, het na die toepassing van die tegniek alle responsvolumes verhoog, tot so 'n mate dat sy responsvolume meer as verdubbel het vanaf Projeksieplaat 1 (165) tot Projeksieplaat 7 (380). Dit kan dus dien as verdere bevestiging van die bydrae van die dinamiese assesseringstegniek van invraging by hierdie tien deelnemers.

De Beer (2006:8) stel dat assessering in multikulturele kontekste ernstige kommer wek in veral kognitiewe assessering, waar dinamiese assessering dan na vore getree het as 'n moontlike oplossing vir sommige van die tekortkominge van modernistiese assesserings (Murphy & Maree, 2009:425). Geen duiding van literatuur oor die voordeel van dinamiese assessering in emosionele of projeksie-assesserings kon egter gevind word nie. Die bydrae van 'n dinamiese tegniek van invraging en die verrykende aard daarvan blyk, behalwe vir die bevindings van my magisterstudie, nuwe inligting te wees by projeksie-ontlokking.

'n Verdere effek wat die dinamiese assesseringstegniek gehad het, blyk uit die navorsingsresultate van die SSPSS. By NDE se vertellings is agentskap temas 19 keer gemeld teenoor 20 keer vir gemeensaamheidstemas, wat kon dui as bevestiging vir haar gerapporteerde spanning tussen individualiteit en gemeensaamheid. Die kultuurplaat vertelling dui geen positiewe temas aan nie, in teenstelling met haar ander projeksieplate. Dit mag beteken dat sy sensitief is oor rasseverhoudings en kruiskulturele interaksie, wat betekenisvol mag wees in die lig van die kruiskulturele aard van die assessering. Ten spyte van die feit dat die SSPSS nie tematiese veranderinge met betrekking tot die SSPSS temas aangedui het nie, was haar projeksie-ontlokking positief affekteer deur die tegniek, wat mag

inhou dat die tegniek 'n positiewe verandering in haar projeksies teweeg gebring het ten spyte van kruiskulturele versperrings.

Die SSPSS se navorsingsresultate dui aan dat meer positiewe keerkante van die temas by NSE identifiseer is tydens Fase 3. Bemeestering, Prestasie, Kompetisie, Agting, Affiliasie, Harmonie en Solidariteit was positief beteken tydens Fase 3, in teenstelling met Fase 1, waar die temas óf nie voorgekom het nie, óf negatief beteken was. Die tegniek het dan, in NSE se geval, tot 'n vermeerdering in opsigtelik positiewe kultuurverwante temas in sy vertellings gelei. 'n Gevolgtrekking dat die bydrae van die dinamiese assesseringstegniek van invraging sekere kultureelverwante temas positief inspireer het by NSE, blyk toelaatbaar te wees.

By IDE toon die resultate van die SSPS ook 'n patroonmatige verskil ten opsigte van haar temas tydens Fase 1 en 3. Meer soorte temas is identifiseer by haar vertellings in Fase 3. Die vertelling by die kultuurplaat, Projeksieplaat 4 by IDE, bevat die meeste temas (10) van al haar vertellings. Dit wil voorkom of die kultuurplaat egter hoofsaaklik die negatiewe fasette van temas by IDE gesneller het. Twee ambivalente beskouings van temas kom hier vir die eerste keer voor, naamlik van Verantwoordelikheid en Solidariteit. Die kultuurplaat bevat slegs 1 positiewe perspektief op 'n tema, teenoor 7 negatiewe perspektiewe. Van die 5 agentskaptemas is 4 as negatief beteken, terwyl Verantwoordelikheid ongediffensieerd beskou is. By temas met betrekking tot gemeensaamheid by die kultuurplaat, is slegs 1 in 'n positiewe lig identifiseer, naamlik Versorging. Die res van die gemeensaamheid-temas is almal negatief beteken.

Behalwe vir navorsing wat volgehoue onderneem word deur Dana (2005) ten opsigte van kulturele impak op projeksieplate, kon ek nie verdere navorsing opspoor waar die SSPSS by projeksieplate gebruik is nie. In Suid-Afrika blyk geen navorsing hieroor, wat ek kon opspoor, gedoen te gewees het nie. Dana se navorsing blyk toegespits te wees op prosesmatige riglyne om kulturele billikheid in assessering in die breë te verseker, sowel as om gestandaardiseerde analise vir projeksieplate daar te stel.

5.4.2 WATTER BELEWING HET ADOLESSENTE IN MONO- EN KRUISKULTURELE ASSESSERINGSITUASIES VAN DIE GEBRUIK VAN DIE MURRAY-METODE *VERSUS* DIE GEBRUIK VAN 'n DINAMIESE ASSESSERINGSTEGNIEK VAN INVAGING, TYDENS ASSESSERING MET PROJEKSIES?

Deelnemers in die mono- sowel as kruiskulturele assesseringsituasies was nie altyd duidelik oor hul belewing van die twee metodes nie en het nie altyd 'n verskil uitgelig nie. Maar, soos

in die antwoord op Vraag 1 uiteengesit, kan uit die resultate afgelei word dat die dinamiese assesseringstegniek van invraging wel die projeksiepotensiaal verhoog het deurdat verdieping en vermeerdering van projeksies plaasgevind het, wat deurskouing van die beleving van die deelnemers noop.

Die gesprekke oor die deelnemers se beleving van die Murray-metode vs die dinamiese assesseringstegniek van invraging dui aan dat laasgenoemde tegniek 'n bereidheid geskep het om met die projeksieplate om te gaan, 'n intensionaliteit tot beter en meer vertellings, en dat 'n gerustheid ingetree het oor wat my woorde en gedrag nou eintlik beteken. My verduidelikings blyk 'n affektiewe bereidheid te geskep het wat meegehelp het tot "verbeterde" vertellings. Hierdie tendens blyk teenwoordig te wees by deelnemers in die mono- sowel as kruiskulturele assesseringsituasies.

Dit wil voorkom of die appèl van 'n spesifieke projeksieplaat dikwels meer van 'n motiveerder was tot vertelling, maar dat bereidheid tot respons wel gewek is deur die dinamiese assesseringstegniek van invraging. Hiermee word bedoel dat die gerusstellingskomponent, volgens die deelnemers, groter bereidheid en openheid geskep het tot "beter" en "meer" projektering. Van die beskrywende woorde wat deur die deelnemers gebruik is tydens die eksplorاسie van hul beleving van die onderskeie metodes, was dat dinamiese assesseringsinsette interpreteer is as **behulpsaamheid** en **geduld** deur ESE; EDE het die toepassing van die tegniek beleef as dat dit **vertroue** en **gemaklikheid** by haar geskep het, terwyl ESE, NDE en NSE gestel het dat 'n **positiewe "gevoel"-beleving** geskep is deur die tegniek, wat hulle as **omgee**, **aandag** gee, **hulpverlening**, **luister** en die betoning van **belangstelling** beskryf het; NSE het die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging beleef as **motivering**, 'n aanmoedigingswyse om méér te vertel en aan te hou vertel; IDE het ook positiewe emosionele belewings uitgelig deurdat sy ervaar het dat die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging haar **verhoogde selfvertroue en sekerheid** laat ervaar het, dat sy instaat was om dan verder in die storie te dink, dat dit haar vertellings gestruktureer het en haar inligting laat verskaf het wat sy andersins sou uitgelaat het.

Positiewe belewings van die Murray-metode is uitgelig deur ASA, DSE, ESE, IDE, NDE. Positiewe belewings van die dinamiese assesseringstegniek van invraging is uitgelig deur al die deelnemers. Belewings dat die Murray-metode nie voldoende inligting gegee het en/of duidelikheid gebied het ten opsigte van wat verwag is nie, is aangevoer deur DDE, IDE, ISE. Belewings wat die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging beskryf as dat dit begryping meegebring het van die doel van my insette, of van wat verwag is tydens

die vertellings, is uitgelig deur almal behalwe ASA en DSE. Belewings dat die dinamiese assesseringstegniek van invraging aanmoedigend ervaar is en gehelp het om meer besonderhede te verskaf tydens vertellings, is uitgelig deur DSE, ESE, IDE, ISE, NDE, NSE en die identifisering van insette wat gehelp het om deelnemers te laat verstaan wat om te doen en/of beter vertellings te lewer het gewissel. Sodanige insette is egter deur almal identifiseer.

Blyke van ambivalensie oor die metodes of waar beide metodes as positief beleef is, het voorgekom by ASA, DSE, IDE, ISE, NDE, NSE. Belewings wat weerspreek word deur die resultate van die navorsing is aangehoor by ASA, wat gestel het dat hy ten volle begryp het wat hom te doen staan by die Murray-metode, maar waar blyke van die meer positiewe invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging bevind is deurdat sy angsvlakke afgeneem het en “beter” en meer projektiewe vertellings tydens Fase 3 bevind is. Dieselfde geld by DSE, waar sy verklaring dat hy van meet af ten volle begryp het wat van hom verwag is, weerspreek is deur sy volgehoue gesukkel met vertellings tot op die einde. ESE het ook gestel dat hy by die Murray-metode geweet het wat om te doen, maar homself weerspreek deur die voordele van die dinamiese assesseringstegniek uit te lig. Sy response tydens die Murray-metode-vertellings het baie insette, rigtinggewende vrae en herhalings van my kant af vereis om versadigde vertellings te ontlok, terwyl my insette in Fase 3 oorwegend eenvoudige insette was om storie-formaat vertellings, met positiewe uitkomst, te ontlok.

Negatiewe belewings van die dinamiese assesseringstegniek se toepassing is ook identifiseer, maar eerder by kruiskulturele deelnemers. Dit het geblyk dat my stiltes dissonanse veroorsaak het by DDE, ESE en NSE. My stiltes is nie as deel van die dinamiese assesseringstegniek van invraging verduidelik nie, in retrospek ’n tekort in my toepassing van die tegniek. ISE het sy negatiewe beleving van die dinamiese assesseringstegniek van invraging verduidelik deurdat hy aan die een kant my kontinue “*prompting and probing*” waardeur het, maar dit aan die ander kant moeilik gevind het om te dink as gevolg van dieselfde gedrag. NDE blyk dieselfde te ervaar het deurdat sy gestel het dat my “*prompting and probing*” soms ’n ongemaklikheid by haar veroorsaak het wanneer dit haar fokus onderbreek het. Dit wil voorkom of sy langer stiltes sou verkies het sodat sy haar vertelling kon oorweeg en uitdink.

Op metodologiese vlak hou die bevindings met betrekking tot die belewings van die deelnemers implikasies in vir die data-insamelingstegnieke wat gebruik word in navorsing op projeksie-assessering en op die invloed van dinamiese assesseringstegnieke. Dit skyn

belangrik te wees om deelnemers en kliënte direk te betrek by die navorsing en om nie slegs by wyse van afleiding te steun op die inligting vanuit assesserings of sielkundige intervensies nie. Ek het nie studies ten opsigte van TAT toepassing en/of projeksie-assessering gevind waar die beleving van die deelnemers na die intervensies verken is nie. Dit blyk dat assesseringsintervensies alleen nie voldoende is om 'n volledige beeld van die effek te konstrueer nie, aangesien deelnemers nie noodwendig hul negatiewe belevings uit hul eie met die navorser sal bespreek nie. Belangrike inligting oor die intervensie mag dan onontgin bly en tot waninterpretasie lei.

Met betrekking tot praktyk sowel as navorsing wil dit dus voorkom of die deelnemers veel meer integraal as medespelers behoort toe te tree. Dit blyk dat 'n ondersoek na die etiese uitvoering van assessering 'n sensitiwiteit vir die deelnemerkliënt se perspektief en beleving moet toon. Die kliënt of deelnemer se stem mag belangrike bates en tekortkominge in assesseringsintervensies uitwys wat die bevindings en gevolgtrekkings met betrekking tot resultate direk sal beïnvloed.

Lillejord en Soreide (2003:89) stel dat gesprekvoering 'n eeu-oue wyse is om kennis te konstrueer oor die wêreld waarin ons leef (in hierdie studie, deur middel van die gesprek oor deelnemers se beleving van die onderskeie metodes van projeksie-assessering en ook die gesprek met betrekking tot kultuur, wat hierna bespreek word). Die skrywers meen dat die tiperende kenmerke van die kwalitatiewe onderhoud (soos deels in hierdie studie gebruik is) reeds in die verlede baie lig gewerp het op hoe mense hul eie persoonlike ervarings verduidelik en interpreteer. Lillejord en Soreide (2003:90) lig uit dat, wanneer onderhoude gebruik word, een van die implisiete teoretiese aannames is dat die persone wat deelneem aan die onderhoud intersubjektief kennis konstrueer deur middel van die vrae, antwoorde en kommentaar. In my studie is kennis ko-konstrueer deurdat ek soms antwoorde of gedeeltelike verklarings sou bied soos by DDE en NSE met betrekking tot my stiltes, wat dan onmiddellike dissonanse sou kon laat opklaar, of die geleentheid kon bied vir verdere invraging of uitklaring van onsekerhede.

5.4.3 HOE BEÏNVLOED KULTUUR, AL DAN NIE, DIE DINAMIESE PROJEKSIE-ASSESSERINGSPROSES EN BETEKENIS VAN RESPONSE BY ADOLESSENTE?

Die navorsingsbevindings per deelnemer het getoon dat kultuur die projeksie-assesseringsproses sowel as die response van alle adolessente-deelnemers beïnvloed het. Die overte en/of subtiele teenwoordigheid van kultuurinvloed was dus teenwoordig by alle mono- én kruiskulturele projeksie-assesserings.

Respekvolle optrede van my as assesseerder sowel as die deelnemers blyk die **assesseringsproses** by al die deelnemers te beïnvloed het deurdat dit die interaksie tydens die proses gemakliker gemaak het. Veral by DSE was sy respek opsigtelik en het die respekvolle proses die, vir hom, problematiese aard van vertelling positief beïnvloed, ten spyte van sy aversie daarteen.

Kultuur het die **monokulturele** projeksie-**assesseringsproses** beïnvloed deurdat ADA se ouderdomsgroepering moontlik kon bygedra het tot haar gegiggel tydens die assessering, sowel as tot die afwysende gedrag wat ek by haar ervaar het. Dit wil voorkom of my unieke beperkings, omdat ek haar “nie kon laat praat het nie” (vergelyk K.106-108), die monokulturele situasie negatief beïnvloed het, en nie ander kulturele belemmerings nie. Haar gedrag het dissonanse by my geskep waar ek later gevoel het dat niks wat ek probeer werklik ’n positiewe bydrae lewer in die vorentoe gaan van haar vertellings nie, ’n gevolgtrekking wat weêrlê is deur die resultate van die analise van haar data. ASA se klem op verdraagsaamheid, respek, en sy beskouing van die moeder-figuur as dominant en besluitnemend, mag moontlik bygedra het om die projeksie-assesseringsproses ’n respekvolle en gemaklike situasie te maak, ten spyte van my belewing dat die proses moeilik was.

Kultuurfaktore mag die **kruiskulturele** projeksie-**assesseringsproses** beïnvloed het by al die deelnemers vanuit ander kulture. EDE se verklaring dat sy nie gemaklik voel by Afrikaanse persone nie, terwyl ek Afrikaans is, het oënskynlik nie ’n negatiewe invloed op die proses gehad nie deurdat sy tydens Gesprek 2 gestel het hoe my onbevooroordeeldheid haar gemaklik laat voel het (K.55). ’n Implikasie hiervan mag wees dat die optrede van die assessor kulturele vooroordele van ’n deelnemer vanuit ’n ander kultuur kan neutraliseer, dat personale en professionele kwaliteite, saam met die toepassing van die dinamiese assesseringstegniek van invraging, kan lei tot kultuurvriendelike gedrag wat beide kan bydra tot positiewe emosionele belewings wat projeksie-ontlokking kan aanhelp. ISE se siening dat vroue meer oop is as mans-figure, mag bygedra het tot die skep van gemaklikheid in die proses omdat hy my geslag as minder bedreigend kon ervaar het. By NSE het sy klem op positiewe kenmerke van die Afrika-kultuurgroep waar gemeensaamheid, belangstelling en omgee tekenend is, moontlik bygedra om die assesseringsproses ’n respekvolle en gemakliker situasie te maak vir ons albei. Dit wil voorkom of bevindings ten opsigte van die projeksie-assesseringsproses dui op ’n toenemende gemaklik-raak by NSE, veral vanaf Projeksieplaat 5. Hierdie veranderings dui aan dat die invloed van ander, minder opvallende kultuurkenmerke, ook sou kon verminder het.

Taalhindernisse kon by al die kruiskulturele projeksie-assesserings voorgekom het, alhoewel ek dit nie deurgaans bemerk het nie. Al die kruiskulturele assesserings is in Engels, wat nie my huistaal was nie, uitgevoer. Sewe van die deelnemers se huistaal is wel deur hulle gestipuleer as Engels, maar hul kulturele wortels en uitsprake was tipies verwant aan hul paterne en materne moedertaal, wat begrip by beide assessor en deelnemers bemoeilik het. Ek het veral taalhindernisse ervaar by IDE, ISE, NDE en NSE. Taalhindernisse het voorgekom in die ouditiewe onderskeiding van wat gesê is deur beide die deelnemer en myself, en uitklaring is meermale deur beide partye gevra. Op ekspressiewe vlak het die uitspraak van woorde, sinskonstruksie en die invloed van sagte stemtoon die volg van vertellings belemmer, en dit was weer veral opmerklik met IDE, ISE, NDE en NSE.

My bevindings blyk verder aan te dui dat **response** op projeksieplate veral beïnvloed is deur die kulturele invloed met betrekking tot beskouings oor die geslags- en ouerlike rolle. Kultuur het die betekenis van die **response** van deelnemers in 'n **monokulturele** assesseringsituasie soos volg beïnvloed: ADA se aanvaarding van ouerlike besluite, haar rolbeskouing van die moeder-figuur, en haar volharding was moontlik kultuur-geïnspireerd. Die inligting wat sy tydens Gesprek 2 verskaf het dui daarop dat kulturele sienings ook weerspieël word in haar beskouing van die hoofkarakter en ouer-figure. ASA se response by Projeksieplate 3, 4 en 6 is beïnvloed deur sy siening van toleransie; by Projeksieplaat 1, 3 en 5 het die moeder-figuur en beskouing van vroue na vore getree en die premie wat hy op godsdiens geplaas het kon moontlik, as één beskouing, figureer het in Projeksieplaat 7. Die vraag ontstaan weliswaar of hierdie betekenis slegs te make het met Afrikaansheid en/of dit die monokulturele situasie is wat bygedra het tot die verskyning van hierdie betekenis, 'n vraag wat ek nie vanuit my navorsingsbevindinge kan beantwoord nie.

Kultuur het die betekenis van die **response** van deelnemers in 'n **kruiskulturele** assesseringsituasie soos volg beïnvloed: By DDE het morele waardes, beskouings van ouerlike rolle, en haar vermoë om beide kante van 'n saak te herken as gevolg van haar kennis van verskillende kulture, op haar vertellings by onder andere Projeksieplate 1 en 6 ingespeel. EDE se beskouing van Afrika-taalgroeperings blyk Projeksieplaat 6 toe te lig. By ESE kon sy Kleurlingmilieu die beskouing van feesviering moontlik na vore laat tree het by Projeksieplaat 7, veral in die lig van sy trots op sy Kleurlingheid wat oort verklaar is. By IDE was alle projeksies kultureel beïnvloed deurdat haar kulturele oortuigings op al haar vertellings ingespeel het. Taal het veral by ISE en NSE se vertellings die response beïnvloed deurdat gefragmenteerde, onvoltooide stellings by beide die response minder verstaanbaar gemaak het. Die hindernis is egter verminder deur die toepassing van die tegniek. By ISE is response by Projeksieplate 1, 2, en 5-7 deur kultuursienings belig. By ISE blyk die tegniek

ook tot 'n vermeerdering in opsigtelike kulturele faktore te gelei het in sy vertellings. Dit wil voorkom of meer kultuurverwante temas in Fase 3, in teenstelling met Fase 1, by NDE voorgekom het. Kultuur blyk NSE se response beïnvloed het deur sy siening van godsdiens, mislukking/foute, gemeensaamheid, die harmonieuse gesinsbeskouing en musiek.

NDE verg bespreking en uitsondering omdat die moontlikheid bestaan dat haar kultuur haar emosionele stand diepgaande kon beïnvloed het. Haar gestelde kulturele faktore belig NDE se projeksies op al die projeksieplate waar 'n tema van minderwaardigheid geblyk het, wat mag verband hou met die beskouing van seuns en dogters wat stam uit haar Ndebele/Shona wortels. Haar godsdienssin mag haar vertelling op Projeksieplaat 4, waar sy smag na lig, verhelder. Haar eie frustrasie met die inperking van vroue en die verbandhoudende aard daarvan met haar kulturele Ndebele en Shona bande, kom tot uiting in Projeksieplaat 5. Die rigiede Ndebele lewenstyl mag dalk verband hou met haar vertelling by Projeksieplaat 3, waar die perfeksionistiese ma die kind gaan uitsorteer.

Die inskakeling van die SSPSS was van waarde weens die struktuur wat dit verskaf het tydens die analisering van die data. Die SSPSS het teoreties en metodologies sterkpunte getoon in die daarstelling van sowel 'n teoretiese as 'n metodologiese basis vir die identifisering van temas in die projeksies wat verwant aan kultuur is, maar die resultate het nie by alle deelnemers relevansie getoon ten opsigte van my navorsingsvrae nie. Oorkoepelend het die SSPSS by die deelnemers 'n voorkeur ten opsigte van agentskap of gemeensaamheid temas getoon, wat merendeels gestrook het met hul Westerse wêreldbeskouing, al dan nie. Spanning tussen agentskap en gemeensaamheid het voorgekom by deelnemers waar konflikte ten opsigte van kulturele identiteit voorgekom het. 'n Hoër aantal kultuurverwante temas het dikwels na vore getree in die vertellings tydens die kultuurplaat, Roberts-2 Card 6. Deelnemers by wie die bevindings vanuit die SSPSS meer relevansie as by ander deelnemers getoon het ten opsigte van kultuurinvloed, was IDE, NDE en NSE.

By IDE het geïdentifiseerde temas haar emansipasiebehoefte blyk te bevestig waar, in teenstelling met 'n hoë premie wat in die Indiese kultuur op gemeensaamheid geplaas word, haar emansipasiebehoefte moontlik neerslag gevind het in die relatief hoë agentskapstelling. 'n Verdere beskouing van die SSPSS resultate by IDE dui op 'n patroonmatige verskil ten opsigte van haar temas tydens Fase 1 en 3. Nie net is meer soorte temas in Fase 3 geïdentifiseer nie, maar die vertelling by die kultuurplaat het die meeste temas (10) getoon van al die vertellings, en hoofsaaklik negatiewe fasette van die temas.

By NDE het die resultate van die SSPSS ook spanning tussen individualiteit en gemeensaamheid uitgelig. Meer positiewe temas is met behulp van die SSPSS by NSE

identifiseer tydens Fase 3. Bemeestering, Prestasie, Kompetisie, Agting, Affiliasie, Harmonie en Solidariteit was positief tydens Fase 3, in teenstelling met Fase 1, waar die temas óf nie voorgekom het nie, óf negatief was. Die implikasie hiervan mag wees dat die dinamiese assesseringstegniek van invraging meer positiewe betekenis aan temas na vore gebring het.

Dit mag interessant wees om kennis te neem daarvan dat beide deelnemers wat veroordelende uitsprake gelewer het oor my taalgroep en my kleredrag, veral blyk te gebaat het by die toepassing van die tegniek deurdat hulle 'n emosionele katarsis beleef het: EDE by wyse van haar hoofpyn en die vertelling van die seksuele teistering wat sy as dogtertjie ervaar het, en NDE waar sy gehuil het tydens 'n vir haar besonder betekenisvolle projeksie (Projeksieplaat 7). By beide hierdie deelnemers blyk die dinamiese assesseringstegniek van invraging 'n ingrypende verskil te veroorsaak het ten opsigte van beleefde kulturele versperrings. EDE se stellings in K.55-K.56 wat sy afgesluit het met “*You knów how I feel*”, dui op haar gemak in die proses en met my, wat teenstellend met haar oorspronklike negatiewe uitspraak was.

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat wyses waarop kultuur die projeksie-assesseringsproses en betekenis van response by adolessente beïnvloed uniek is tot elke geval, maar dat die proses en response onder andere beïnvloed kan word deur geslagtelike- en gesagsbeskouings, oortuigings oor aanvaarbare kleredrag en gedragskodes, vooraf ervarings met ander kulturele groeperings, godsdienstige beskouings sowel as wêreldbeskouings. Die proses kan ook beïnvloed word deur dieselfde kulturele faktore wat teenwoordig is by die sielkundige. Dit wil egter voorkom, vanuit die bevindings van die navorsing, of interaksionele kulturele hindernisse teengewerk word wanneer die dinamiese assesseringstegniek van invraging gebruik word.

Geen literatuur oor navorsing waar Suid-Afrikaners betrek is by mono- en kruiskulturele projeksie-assessering, kon opgespoor word nie. Navorsing van Dana (2005:171-194) dui op kultuurverwante faktore by projeksieplate, maar blyk onder andere gerig te wees op die bereiking van 'n gestandaardiseerde interpretasiewyse wat op die vlak van die Rorschach “bepunt” kan word.

Ten opsigte van die verskillende kulturele groeperings en sienings wat manifesteer het by die deelnemers in hierdie studie, blyk die literatuur wel vele vermeldings te hê. Die noue aanraking van lede van die verskillende bevolkingsgroepe en kulture binne Suid-Afrika in 'n verskeidenheid kontekste soos onderwys en die werkkring, bring noodwendig akkulturasie mee. Ook die invloed van televisieprogramme en die musiek van kultuurgroeperings, soos blyk uit veral ISE se data. Akkulturasie verwys volgens Grieve (2003:329) en Louw

(2004:260) na die proses waar mense geassimileer word binne 'n kultuur. Die kompleksiteit van hierdie invloede op die vertellings by projeksies mag response meebring wat slegs binne die funksie van die persoon se kultuur interpreteer behoort te word (Grieve, 2003:329). Die invloed van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging op die moontlike toename in kultuurvriendelikheid en -billikheid van assessering as 'n verhoging van die "regverdigheidskomponent" en etiese maatreël, is tydens hierdie studie implisiet oorweeg in die poging tot 'n in-diepte ondersoek met betrekking tot kultuurinvloede op die projeksie-assesseringsproses. Akkulturasie mag artikuleer het met die proses en produk van projeksie-assessering in die sin dat by beide die deelnemer en myself as assessor 'n groter "begrip" vir die kultuur van die ander persoon teenwoordig mag wees, omdat daar 'n mate van bekendheid bereik is met die ander se kultuur. Dit mag egter ook beteken dat kulturele invloede teenwoordig was in die assessering wat nie noodwendig identifiseer is tydens Gesprek 2 nie, as gevolg van die geassimileerdheid van die kulturele kenmerke.

Die besprekings van die onderskeie subnavorsingsvrae bied agtergrond vir die beantwoording van die sentrale navorsingsvraag:

Hoe beïnvloed die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate, response by adolessente in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies?

Vanuit die antwoorde op die drie subvrae kan die gevolgtrekking gemaak word dat 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate die response by adolessente in mono- sowel as kruiskulturele assesseringsituasies gunstig beïnvloed in terme van die inhoudelike sowel as strukturele eienskappe van hul projeksies. Response van adolessente is ook gunstig beïnvloed deurdat kultuurhindernisse tydens die kruiskulturele projeksie-assesserings blyk te verminder het as gevolg van die toepassing van die tegniek en dat projektiewe vertellings verdiep en/of vermeerder het. Response tydens die kruiskulturele situasies het, vir my, meer verstaanbaar en minder gefragmenteerd geraak. Response is beïnvloed deur positiewe veranderinge in die assesseringsproses wat deur toenemende emosionele gemaklikheid gekenmerk was in veral die kruiskulturele opset. Die toename in begrip wat die dinamiese assesseringstegniek van invraging meegebring het, blyk in die mono- sowel as kruiskulturele assesseringsituasies voor te gekom het.

5.5 AANBEVELINGS

5.5.1 AANBEVELINGS VIR TOEKOMSTIGE NAVORSING

Die beperkte navorsing wat tot nog toe gedoen is oor die effekte wat assesseringsopdragte in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies uitoefen op vertroubaarheid, maak hierdie 'n area wat nasionaal en internasionaal breed ondersoek moet word. Verskeie skrywers bepleit

navorsing van kruiskulturele aard. My eie ervaring van hindernisse ten opsigte van begrip en afstandbeleving by kruiskulturele kliënte, die wye navorsing oor kulturele aspekte in die sielkunde en die eis van kultuuretiese sielkundige-kliënte-kontak, maak die resultate en bevindinge van dergelike navorsing, veral in Suid-Afrika, relevant vir die hedendaagse sielkunde teorie en praktyk.

Vrae wat onbeantwoord gebly het vanuit my studie behels die toepassing van die navorsing by verskillende en ander taal- en kulturele groeperings. Die onbeskikbaarheid van vergelykbare data is reeds bespreek, waar positiewe uitkomst van my navorsing oor die effek van die dinamiese invragingstegniek op projeksie-assessering nie op alle krediet kan aanspraak maak nie, aangesien die aard van veelvuldige projeksie-vertellings *per se* moontlik 'n bydrae tot die positiewe uitkomst kon gelewer het.

'n Verdere onbeantwoorde vraag in my navorsing het betrekking op kultuur *per se*. Watter van die response van deelnemers is gesetel in hul kulturele oortuigings, en watter van die response word geraak deur die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging, en kan dit hoegenaamd vasgestel word?

Navorsingsmoontlikhede wat reeds in hierdie hoofstuk bespreek is, word slegs samevattend noteer:

- Navorsing oor die gebruik van die SSPSS by Suid-Afrikaanse sielkundige assesserings.
- Navorsing waar verskillende groepe deelnemers aan onderskeidelik die Murray-metode en die dinamiese assesseringstegniek van invraging blootgestel word sodat die invloed van die dinamiese assesseringstegniek van invraging teenoor die gebruik van die Murray-opdrag en -metode bepaal kan word.
- Navorsing oor die kultuurinvloed op projeksie-assessering in Suid-Afrika en internasionaal.
- Navorsing oor die moontlikhede van CAIP as 'n standaard vraelys of gespreksprotokol vir toepassing in Suid-Afrika.
- Navorsing oor kultuur en assessering *per se*.
- Navorsing oor die moontlikheid om 'n eenvormige wyse van gestruktureerde projeksie-analise en -interpretasie daar te stel.
- Navorsing oor die invloed van die gebruik van 'n tweede taal op projeksies.
- Navorsing oor die invloed van nieverbale gedrag in kruiskulturele sielkundige assessering en in projeksie-assessering.

- Navorsing oor kultuurverwante misinterpretasie van projeksies.
- Navorsing oor die terapeutiese waarde van die dinamiese invragingstegniek by projeksieplate.
- Navorsing oor die gebruik van die dinamiese invragingstegniek tydens projeksie-assessering by spesifieke ouderdomsgroepe, kultuurgroepe en subkultuurgroepe.
- Navorsing oor kultuurvooroordele en interpretasie van projeksies.
- Navorsing oor die toepassing van 'n kombinasie van positivistiese en postmoderne media in assessering, spesifiek by projeksies.

5.5.2 AANBEVELINGS VIR OPVOEDKUNDIGE SIELKUNDIGE PRAKTYK

In die lig daarvan dat ekself en medestudente tydens ons Magister-opleiding as Opvoedkundige Sielkundiges probleme ervaar het met die ontlokking van projeksies en sodanige problematiek verifieer word vanuit navorsing (vergelyk Multon, Ellis-Kalton, Heppner & Gysbers, 2003:e-dok), mag die studie 'n bydrae lewer ten opsigte van praktyk verbetering en -opleiding, veral ook met betrekking tot mono- en kruiskulturele assesseringsituasies. Daar word aanbeveel dat studente-opleiding toenemend fokus op die dinamiese assesseringsmoontlikhede, vaardigheids- en kennisontwikkeling met betrekking tot die hantering van projeksiemateriaal, nie-kontaminerende vraagstelling, sowel as vaardigheidsontwikkeling in die hantering van mono- en kruiskulturele projeksie-assesseringsituasies. 'n Gesprek met die kliënt oor sy/haar kultuur, om so die moontlike beïnvloeding van kulturele groeperings op die kliënt te bepaal, mag waarde inhou indien 'n sielkundige die kliënt uitnodigend van diens wil wees en nie analyses en interpretasies van projeksie-data wil kontamineer of onvolledig wil laat nie.

Daar word op grond van die navorsingsbevindings sterk aanbeveel dat die dinamiese assesseringstegniek van invraging as 'n verryking tot die Murray-metode gebruik word, maar dat die gebruik van die tegniek nie die vervanging van die Murray-metode impliseer nie. Die idee met die toepassing van die tegniek is om ondersteunend te werk om projeksiepotensiaal te verhoog.

'n Sterk aanbeveling is egter dat uiterste versigtigheid ten opsigte van interpretasies van die TAT en projeksiemedia in praktyk aangemoedig word. Kursusse in kruiskulturele assessering en projeksie-assessering spesifiek, behoort vir CPD bepunte aangemoedig en verskaf te word. Verpligte CPD akkreditasie behoort vir spesifiek kruiskulturele etiese assessering en terapie aangebied te word, deur uitsluitlik kruiskultureel-vaardige, teoretiesonderlegde

geregistreerde sielkundiges. Akkreditasie vir sielkundiges wat kruiskultureel bekwaam en bevoeg is, mag eties verantwoordbare assesserings- en sielkundige praktyk bevorder.

5.6 TER AFSLUITING

Die multikulturele aard van die bevolking van Suid-Afrika is relevant vir alle sielkundige intervensie en onderneming. Kruiskulturele sielkunde blyk toenemend globaal, en in Suid-Afrika spesifiek, op die voorgrond te tree. In my studie het ek een wyse verken waarop die mono- en kruiskulturele aard van projeksie-assessering moontlik akkommodeer word. My navorsing is gerig deur die primêre navorsingsvraag na die wyse van beïnvloeding van die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies, op die response van adolessente. Die doel van die ondersoek was om die gebruik van sodanige tegniek binne mono- sowel as kruiskulturele projeksie-assesseringsituasies te verken. Die sentrale doelstelling het ook 'n ondersoek behels van die moontlike kulturele invloede op die proses, projeksies en die interpretasie daarvan, veral in die lig van die verskeidenheid dinamiese benaderings wat die invloed van die sosiokulturele konteks beklemtoon (Elliotte, 2000:64).

Die soeklig het geval op 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging waar 'n toets-onderrig-hertoets proses gevolg is om die invloed van die tegniek binne mono- en kruiskulturele situasies te volg. Daar is gefokus op nie-kontaminerende vraagstellingswyses en sewe projeksieplate is gebruik, waarvan ses TAT-plate en een Roberts-2-projeksieplaat (*Card 6*), wat gebruik is as die kultuurplaat. Daar is gepoog om die kompleksiteit van die invloed van taal en kultuur in onderhoude en in projeksies te erken in hierdie ondersoek. Die belangrikheid om dus assesseringstegnieke en omgewings te probeer skep waar kultuur kan figureer sonder enige benadeling van die kliënt in die analiserings- en interpretasiefases, maar waar dit eksplisiet herken en erken word binne interpretasies, kan nie oorbeklemtoon word in die strewe na vertroubare assesserings nie. 'n Sensitieweit en bewustheid vir moontlike kultuurinvloede mag dus bydra tot kultuurbillike toepassing van projeksiemateriaal. Kultuurbillikheid kan dalk verduidelik word aan die hand van Kanjee (2003:87-88) se gestelde redes vir die aanpas van assesserings, wat veral die verhoging van "regverdigheid" in assessering insluit. Grieve (2003:329) stel dat die oortuiging dat gedrag gepredisponer word deur kultuur, uiteraard sal lei tot insig dat kulturele ervarings die betekenis van gebeure vir die individu sal kleur. Sy meen verder dat hierdie feit veral in ag geneem moet word by projektiewe metings (*sic*) soos die TAT, waar die toets op die aanname berus dat vertellings van die individu gebaseer op 'n prentstimulus iets van die persoon se persoonlikheid sal openbaar.

Vanuit die bevindings blyk al tien gevallestudies baat te gevind het uit die dinamiese assesseringstegniek van invraging en beide mono- en kruiskulturele assesseringsituasies blyk positief beïnvloed te gewees het. Die studie het 'n positiewe impak op al die rolspelers gehad en die positiewe invloed van die tegniek is in terme van 'n verskeidenheid kategorieë bemerk.

My studie demonstreer die potensiele waarde van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging om projeksiepotensiaal in beide mono- en kruiskulturele assesseringsituasies te verhoog en kulturele versperrings te verminder sodat die uniekheid van kliënte erkenning kan geniet.

Die doel hiervan? Om die unieke mens te ag en te vier, om menslike potensiaal optimaal te ontlok en dit te laat realiseer deur volgehoue, kreatiewe, uitnodigende gedrag in die sielkundige praktyk. Indien ons kan, wanneer ons kan.

---ooOoo---